

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Michael Podsedník

**Vliv přistoupení Chorvatska do Evropské unie
na spolupráci s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Milan Balabán

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 25. 4. 2016

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu Mgr. Milanu Balabánovi za odborné vedení bakalářské práce, za jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

Úvod	5
1. Rozpad Jugoslávie a nezávislost Chorvatska	8
2. Evropská unie a západní Balkán	16
2.1. Stabilizační a asociační proces	18
2.2. Summit v Soluni a Soluňská agenda.....	19
2.3. Předvstupní finanční pomoc	20
2.3.1. Program CARDS	21
2.3.2. SAPARD	21
2.3.3. IPA.....	22
3. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii	23
4. Chorvatsko a Evropská unie.....	27
4.1. Chorvatsko v 90. letech – Tudjmanova éra	27
4.1.1. Tudjmanovo Chorvatsko a ICTY	30
4.2. Politika Chorvatska po roce 2000 – Račanova vláda.....	31
4.2.1. Račanova vláda a ICTY.....	34
4.3. Sanaderova vláda	35
4.3.1. Případ Gotovina.....	38
Závěr.....	41
Prameny a literatura.....	45
Přílohy	54
Biografie	54
Obrázková příloha.....	57
Seznam zkratk použitých v textu	59
Abstrakt	60
Klíčová slova	60
Abstract.....	60
Key Words.....	60

Úvod

Téma této práce bylo zvoleno hlavně z toho důvodu, že Chorvatsko se stalo poslední členskou zemí, která vstoupila do EU, a také proto, že práce ICTY je stále aktuální a vyšetřování válečných zločinů ve státech bývalé Jugoslávie stále probíhá. Chorvatsko se stalo 28. členem Evropské unie (EU) dne 1. července 2013. Země podala oficiální žádost o vstup již v roce 2003. Chorvatsko prošlo složitým vývojem od svého vzniku v roce 1991, respektive od mezinárodního uznání v roce 1992. Vstup této země do EU oproti jiným postkomunistickým zemím střední a východní Evropy byl značně komplikován. Chorvatsko se muselo vypořádat s následky válečného konfliktu, který proběhl v první polovině 90. let, a také s autoritářským režimem prezidenta Franja Tudjmana.

Příprava na členství v EU tak mohla být zahájena až po skončení režimu F. Tudjmana v roce 2000. Počátky intenzivnějších vztahů mezi Chorvatskem a EU byly zahájeny Procesem stabilizace a přidružení (SAP), na který navázal podpis Stabilizační a asociační dohody (SAA). Tato dohoda byla pro zemi významná z toho důvodu, že se nejen postupně zavádí zóna volného obchodu, ale také dochází k přiblížení se k EU. Samotná SAA totiž obsahuje klauzuli, která zemím po podpisu dává perspektivu členství v EU. Chorvatsko bylo druhou zemí (hned po Bývalé jugoslávské republice Makedonii (dále jen Makedonie)), která tuto dohodu podepsala a to v říjnu 2001. Statut kandidátské země byl Chorvatsku přidělen v roce 2004.

Zahájení přístupových rozhovorů a následný vstup však nebyl pro zemi jednoduchou záležitostí. Evropská komise vypracovala stanovisko k chorvatské žádosti po jejím podání. Přístupové rozhovory mohly být dle Evropské komise zahájeny již v březnu 2005, avšak důležitou podmínkou byla spolupráce s ICTY. Chorvatsko se však potýkalo s problémem tuto podmínku splnit, a tak se rozhovory oddálily.

Pozastavení začátku přístupových rozhovorů bylo důkazem toho, že se Chorvatsko nedokázalo zcela vypořádat s následky válečného konfliktu z 90. let. Tématem této práce s názvem *Vliv přistoupení Chorvatska do Evropské unie na spolupráci s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii* je zhodnocení vztahů jednotlivých vlád Chorvatska k EU, ale především jejich vypořádání se s požadavkem spolupráce s ICTY. Chorvatsko se nakonec stalo členskou zemí EU, tudíž tato podmínka nakonec byla splněna.

K práci jsou stanoveny dvě výzkumné otázky: *Proč bylo pro Chorvatsko problematické spolupracovat s ICTY a Jak se spolupráce lišila napříč vládami?* Bakalářská práce využívá především metody případové studie zaměřené na proces rozpadu Jugoslávie, získání nezávislosti Chorvatska, postoj EU a především na vývoj spolupráce chorvatských vlád od Franja Tudjmana po Ivicu Sanadera. V práci bude využit především empiricko-analytický přístup. Časově se práce zaměřuje na období od vzniku samostatného Chorvatska v roce 1991 až po zahájení přístupových rozhovorů v roce 2005. Jak byl řečeno, práce ICTY je stále aktuální a vyšetřování stále neskončilo. V roce 2012 došlo k propuštění Anteho Gotoviny, a v roce 2016 k odsouzení bosenského Srba Karadžiče na 40 let a někteří odsouzení stále čekají na verdikt. Válka v Jugoslávii byla po dvou světových válkách jedním z nejhrůznějších konfliktů v moderních dějinách Evropy, mnoho civilistů bylo zabito a násilně vystěhováno a několik tisíc z nich se stále pohřešuje.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá rozpadem Jugoslávie, který byl zahájen vyhlášením samostatnosti Chorvatska a Slovinska a následným napadením těchto zemí Jugoslávskou lidovou armádou (JLA). Kapitola se zaměřuje také na reakci EU a blíže na samotný konflikt. Druhá kapitola se zaměřuje na politiku EU vůči regionu bývalé Jugoslávie, tzv. západnímu Balkánu. Pro EU bylo důležité tento region stabilizovat a poskytnout pomoc v oblasti regionální spolupráce, aby se tak předešlo dalším konfliktům. Dále se kapitola zaměřuje na Stabilizační a asociační proces a Dohodu o stabilizaci a přidružení. Jsou zmíněny také předvstupní finanční nástroje, které byly velmi důležité v rámci stabilizace regionu a přiblížení se k EU. Třetí kapitola se zaměřuje na ICTY, na jeho vznik, působení a úkoly. Poslední kapitola je rozdělena do tří podkapitol a zaměřuje se na jednotlivé vlády v Chorvatsku počínaje 90. lety 20. století až po rok 2005, kdy byly zahájeny oficiální přístupové rozhovory. Zaměřuje se nejen na vztah mezi těmito vládami a EU, ale také na jejich přístup k ICTY. Na konci je zmíněn konkrétní případ týkající se generála Ante Gotoviny, jehož vydání bylo pro zemi klíčové pro zahájení rozhovorů.

Práce využívá řadu zdrojů. Většina literatury týkající se jednotlivých vlád a jejich spolupráce s ICTY, respektive vztahy s EU, je převážně v angličtině nebo chorvatštině. Odborná literatura zabývající se historií Chorvatska a válkou v Jugoslávii je dostupná také v češtině. Za velmi přínosné zdroje k tématu dějin jsou například díla *Dějiny Chorvatska* od Petra Rychlíka a Milana Perenčeviče a *Dějiny Jihoslovanských zemí* od kolektivu autorů: Miroslav Šesták, Miroslava Tejchman, Lubomíra Havlíková,

Ladislav Hladký a Jan Pelikán. Kniha od P. Rychlíka a M. Perenčeviče však byla přínosná i v dalších kapitolách, zejména pro lepší pochopení vývoje vztahů Chorvatska s EU a ICTY. Další velmi nápomocnou knihou v celém tématu práce je *Croatia: Between Europe and the Balkans* od Williama Bartletta. Kniha zhodnocuje historii Chorvatska od doby, kdy bylo součástí Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, přes Jugoslávii až po samostatné Chorvatsko. Důležitou kapitolou je kapitola druhá, zabývající se vývojem Chorvatska za vlády F. Tudjmana.

Dalším zdrojem informací jsou zejména internetové deníky, jako například *bbc.com*, dále také časopisecké publikace dostupné rovněž na internetu, například *Europe-Asie Studies*. Byly využity také dokumenty vydané institucemi EU, především pravidelné zprávy Evropské komise hodnotící stav Chorvatska. Pro kapitolu zabývající se politikou EU vůči západnímu Balkánu byl velmi přínosný dokument *Deset let Stabilizačního a asociačního procesu v zemích západního Balkánu* od Veroniky Řehořové.

1. Rozpad Jugoslávie a nezávislost Chorvatska

Tendence nacionalismu a pomalého rozpadu Jugoslávie se začaly projevovat již od 70. let 20. století. Nicméně komunistický režim Jozipa Broze Tita dokázal udržet federaci jednotnou. Definitivní rozpad Jugoslávie nastal až po pádu komunistického režimu na počátku 90. let 20. století. Západ tomu příliš nevěnoval pozornost, jelikož destabilizace států v bývalém komunistickém bloku nebyla nic neobvyklého. V době rozpadu východního bloku nebylo Evropské společenství (ES) připraveno na rozpad jugoslávské federace a už vůbec ne na to, co následovalo. Stejně tak ES/EU, neměla společnou bezpečnostní a obrannou politiku, která přišla až v roce 1993 (Had 2006: 17).

Mnoho autorů je přesvědčeno, že se EU příliš dobře nevyřádala s jugoslávskou krizí a byla spíš paralyzovaná a bezmocná. Podle Elizabeth Pond byl rozpad federace tragédií nejen pro samotnou Jugoslávii, ale také pro Evropu. Proč právě pro Evropu? Téměř po půl století opakování fráze, že se nikdy nesmí opakovat Osvětim („*never again Auschwitz*“), se opět na území Evropy objevovaly internační tábory a docházelo k porušování lidských práv. Pasivita EU, ale také celého mezinárodního společenství, může být ilustrována na příkladu Srebrenice. Celý svět prakticky jen sledoval masakry a narůstající počet obětí. Bosenská válka si vyžádala přes 100 000 obětí (převážně civilistů) a více než 1,8 milionů vysídlených lidí (Marolov 2012: 2–3).

K zásadním změnám v mezinárodní politice začalo docházet na konci 90. let 20. století po celém evropském kontinentu. Komunistické režimy již nadále neměly šanci udržet svou moc a výjimkou nebyla ani Jugoslávie. Postupně začaly vznikat politické strany, které se mohly účastnit prvních svobodných voleb, jednou z nejdůležitějších bylo Chorvatské demokratické společenství (Hrvatska demokratska zajednica - HDZ), jenž získalo největší vliv na politické scéně Chorvatska a ovlivňovalo jeho dění po celá 90. léta. Stranu charakterizovalo především její nacionalistické zaměření, a jevílo se také jako jediné, které se mohlo postavit komunistům i Miloševićovým hrozbám (Perenčević, Rychlík 2007: 360–362). Komunisté podcenili nejen volby, ale hlavně nacionalistickou politiku HDZ. Důležitou postavou a lídrem vítězné strany HDZ byl Franjo Tuđman (Bartlett 2003: 36).

Volby konané v květnu 1990 dle očekávání vyhrála HDZ. Prezidentem Chorvatska se stal již zmiňovaný lídr strany F. Tuđman, který byl u moci až do roku 1999. Premiérem první HDZ vlády se stal Stjepan „Stipe“ Mešić.

Situace mezi Chorvaty a Srby se začala vyostřovat. Jedním z prvních kroků nové vlády Chorvatska byla ústavní změna, která nejen vyřadila slovo „socialistická“ z názvu země, ale také dala možnost práva oddělit se od Jugoslávské federace. Navíc bylo v nové ústavě řečeno, že Chorvatsko je suverénním státem Chorvatů a ostatních národů, přičemž Srbové v tomto doplňku nebyli výslovně zmíněni, ačkoli před změnou ústavy byli konstitutivním národem v Chorvatsku. Důležitou součástí Chorvatska byl region zvaný Krajina,¹ který hrál velmi důležitou roli v pozdějším vývoji v polovině 90. let. Toto území bylo předmětem konfliktu mezi Chorvatskem a bývalou Svazovou republikou Jugoslávie (kterou v té době tvořil již pouze stát Srbsko a Černá Hora),² ve které žila početná menšina Srbů, tvořící de facto většinu. Podle sčítání lidu z roku 1991 srbská menšina čítala v Krajině až 12 % celkového obyvatelstva Chorvatska.³ Krajinští Srbové se nikdy nepovažovali za menšinu na cizím území, většina se jich cítila být autonomní oblastí podporovanou ze strany Srbska, především prezidentem Miloševićem, který později počítal s připojením Krajiny do tzv. Velkého Srbska (Bartlett 2003: 36–38). Po volebním vítězství HDZ dokonce krajinští Srbové vyhlásili autonomní okresy – tzv. Srbské autonomní oblasti (Mikulan, Thomas 2009: 31). Chorvatsko se tohoto území nehodlalo vzdát, ale aby jakkoli mohlo proti separatistickým tendencím v Krajině zasáhnout, potřebovali Chorvaté získat nezávislost, protože centrální vláda v Bělehradu by žádnou akci proti svým občanům nepovolila (Perenčević, Rychlík 2007: 375–378). Stejně tak pnutí mezi Chorvaty a Srby začalo v celé Západní a Východní Slavonii.

Chorvatsko skutečně svou nezávislost později vyhlásilo, nejdříve potvrzením v referendu, a poté oficiálně dne 25. června 1991. Krajinští Srbové toto referendum bojkotovali (Tamtéž: 375). Společně s ním pak svou nezávislost deklarovalo i Slovinsko. O pár dní později začal v Evropě jeden z nejhrůznějších konfliktů po dvou světových válkách ve 20. století. Již dne 27. června byla zahájena vojenská akce jugoslávské armády. Útok byl nejdříve zaměřen na Slovinsko, které však kladlo příliš velký odpor a celá válka tak trvala pouhých deset dní. Srbsko nakonec

¹Krajina neboli Vojenská hranice, je příhraniční oblast Habsburské monarchie (Rakousko-Uherska) s Osmanskou říší. Vojenská hranice vznikla původně proti hrozbě před Osmanskými Turky na konci 17. století. Historicky toto území, kde byla vytvořena v roce 1992 republika Srbská krajina, patřilo Chorvatsku (hlavní město Knin bylo místem korunovace chorvatských králů), později se zde ale začali přestěhovávat Srbové a tvořili zde většinu (Perenčević, Rychlík 2007: 105 – 106).

²Srbsko a Černá Hora bylo soustátí vzniklé v roce 2003 přeměnou Svazové republiky Jugoslávie. Černá Hora se pak od Srbska oddělila v roce 2006.

³Pokles menšiny Srbů lze vidět na Obrázku 2 v přílohách. Ještě v roce 1991 v Chorvatsku žilo 581 663 Srbů, v roce 2011 to bylo již jen 186 663.

se Slovinskem podepsalo příměří, které se Slovincům podařilo uzavřít také díky tomu, že Milošević s nimi nepočítal do svého plánu Velkého Srbska. Navíc ve Slovinsku nebyla příliš významná srbská menšina, kvůli které by bylo potřebné riskovat velké ztráty. Slovinská domobrana byla také velmi dobře připravena klást odpor. Konflikt si tak vyžádal jen malý počet obětí na obou stranách. Situace však byla jiná v případě Chorvatska, jehož součástí byla početná menšina Srbů žijících na území Krajiny a Východní Slavonie, které chtěl Milošević připojit k jeho plánovanému Velkému Srbsku. Chorvatsko bylo stejně jako Slovinsko napadeno Jugoslávskou lidovou armádou (JLA), která pomáhala krajinským Srbům. Odpor netrval příliš dlouho a Srbům se podařilo rychle získat kontrolu nad těmito dvěma regiony (Bartlett 2003: 38–41).

Celá událost EU zaskočila. Nová Společná zahraniční a bezpečnostní politika měla dlouhodobý cíl udělat z Unie viditelného hráče v mezinárodních vztazích. Rozpad Jugoslávie a konflikt, který tuto situaci doprovázel, ukázal dilema, zdali může EU být světovým hráčem, když se nedokáže vypořádat ani s problémy blízko svých hranic (Marolov 2012: 2). Rozpad Jugoslávie se stal tragédií také pro EU, která naprosto selhala v předcházení konfliktů v Evropě.

Problematický byl také fakt, že existovaly různé národní zájmy ohledně budoucnosti Jugoslávie. EU tak byla rozdělena na podporovatele rozdělení a vzniku nezávislých států, a ty státy, které chtěly udržet jednotu federace. Na straně podporovatelů rozdělení stálo nově sjednocené Německo, které za hlavního viníka vidělo především Srbsko. Velká Británie nebyla tolik nadšená z vytvoření nezávislých států, a také nevnímala Srbsko jako jediného viníka konfliktu. Francouzská politika se v tomto ohledu podobala britské. Francie viděla Srbsko jako svého spojence z Balkánu. Podle Británie a Francie by Západ měl zůstat pasivní a příliš do situace v Jugoslávii nezasahovat. Taková rozdílná politika tří nejsilnějších zemí EU nemohla vytvořit společnou politiku vůči jugoslávskému problému. Nicméně i přes rozdílné pohledy na situaci můžeme hovořit o společné pozici vůči Jugoslávii. Unie do té doby, než Chorvatsko a Slovinsko vyhlásilo nezávislost, ignorovala možnost potenciálních problémů navzdory existenci mnoha důkazů pro možnou katastrofu (Tamtéž: 3).

EU samozřejmě v celé záležitosti nezůstala zcela pasivní a na vyvíjející se konflikt se snažila rychle reagovat, ačkoli můžeme hodnotit tuto reakci jako zcela nedostatečnou, a to i ze strany Organizace spojených národů (OSN) a Spojených států amerických (USA). EU deklarovala den po vyhlášení nezávislosti, že preferuje zachování jednoty Jugoslávské federace. Po zahájení vojenských akcí však jednalo

rychle a zastavilo veškerou hospodářskou pomoc a vyslalo do Jugoslávie ministry zahraničních věcí Nizozemska, Lucemburska a Itálie, aby vyjednávali o záchraně Jugoslávie (Goldstein in Hrabcová 2009: 30).

Dne 7. července 1991 se podařilo ES vyjednat příměří v Brionu, kde byla podepsána *Společná deklarace o mírovém řešení jugoslávské krize*, nebo také tzv. *Brionská deklarace*, která odkládala platnost vyhlášení nezávislosti Slovinska a Chorvatska o tři měsíce. Tato deklarace měla vyřešit napětí, nicméně situace v Chorvatsku se dále vyostřovala. Na území Chorvatska začaly proudit vojska jugoslávské armády a začaly obsazovat oblasti, ve kterých Srbové tvořili většinu obyvatel (Tóda 2006).

Boje mezi Chorvatskem a Srbskem, především na hranicích, byly stále častější. Chorvatským symbolem boje za nezávislost a odporu proti Srbsku se stalo město Vukovar, které bylo obléháno v srpnu 1991. Město dokázalo vzdorovat proti početnější a lépe vyzbrojené srbské armádě, ale nakonec po pár měsících padlo, Chorvaté byli vystěhováni a následně bylo město připojeno k Srbské autonomní oblasti Východní Slavonie. Etnické čistky se začínaly stávat každodenními a čím dál častějšími a Srbové získávali kontrolu nad stále více oblastmi. Nakonec se všechny Srbské autonomní oblasti spojily do nově vzniklé republiky, Republiky Srbská Krajina (Mikulan, Thomas 2009: 39). Po událostech ve Vukovaru začali i zastánci celistvosti Jugoslávie, například Francie, brát v potaz případné rozdělení federace (Caplan 2005: 19).

V září 1991 se na setkání ministrů zahraničí Itálie a Německa poprvé vyslovila myšlenka možnosti uznání Slovinska a Chorvatska, a to navzdory pozici ostatních členů EU. Stejnou politiku jako Německo začalo prosazovat i Rakousko, které sice nebylo členem EU, ale do té doby se bálo vystoupit se svým názorem veřejně. Dalším nečlenským státem podporující nezávislost bylo Maďarsko, od kterého chorvatská vláda dokonce dostávala tajně zbraně pro svou válku o nezávislost (Marolov 2012: 5).

Německo bylo tedy hlavním propagátorem prosazování uznání suverenity Slovinska a Chorvatska. Zastánci samostatnosti chtěli využít mezinárodního uznání těchto dvou zemí, aby vytvořili tlak na Srbsko. JLA však boje nehodlala ukončit, proto bylo nutné, aby bylo Chorvatsko uznáno jako samostatný stát a mohla jim tak být poskytnuta pomoc podle mezinárodního práva (Caplan 2005: 15–48). Německo se stavělo zpočátku k uznání nezávislosti Chorvatska a Slovinska odlišně. Ještě v červnu 1991, tedy před začátkem vojenské akce jugoslávské armády proti Chorvatsku a Slovinsku, všechny strany v Bundestagu zastávaly názor vytvořit z Jugoslávie

konfederaci. Poté, co Slovinci a Chorvaté vydali deklaraci nezávislosti a JLA zahájila vojenskou akci, Německo ve svém názoru obrátilo. Německý ministr zahraničí H. D. Genscher prosazoval, aby ES zaujalo stanovisko, že lidé v Jugoslávii by se sami měli rozhodnout, a ES by mělo uznat oba státy. Ostatní členové ES reagovali tím, že by uznání mohlo vést k rozšíření konfliktu. Německo také zpočátku souhlasilo s řešením, že ES bude podporovat konfederativní uspořádání Jugoslávie, ale s požadavkem stažení JLA. Zároveň se také mělo dohodnout zastavení ekonomické pomoci Jugoslávii a prodej zbraní (Zipfel 1996: 54).

V září 1991 byla vytvořena Badinterova komise složená z nezávislých odborníků, která měla posuzovat stav v Jugoslávii. Dále měla zkoumat dodržování podmínek vyhlášení nezávislosti republiky bývalé Jugoslávie, přičemž stanovila, že uzná pouze ty vlády, které zajistí respektování práv etnických menšin, demokratických institucí a současných hranic. V čele této organizace byl předseda ústavního soudu ve Francii Robert Badinter. Dne 7. prosince 1991 vydala Badinterova komise posudek Evropskému společenství, ve kterém bylo řečeno, že se Socialistická federativní republika Jugoslávie (SFRJ) rozpadá a jednotlivé republiky by měly řešit problémy plynoucí z odtržení od federace dle mezinárodních právních norem. Dne 11. ledna pak Badinterova komise konstatovala, že pro uznání jsou způsobilé Slovinsko a Makedonie. Chorvatsku Badinterova komise doporučila, aby přidala do ústavy klauzuli o ochraně srbské menšiny. Je třeba mít na paměti, že závěry Badinterovy komise nebyly nijak rozhodující, ani závazné pro jednotlivé státy (Pellet 1992: 178–185).

Dalším možným nástrojem, jak situaci řešit, byl nástroj politický, který zahrnoval uznání či neuznání nových států. K tomu postupně směřovalo od konce roku 1991. Prezidenti F. Tudjman a Slobodan Milošević pod nátlakem EU uzavřeli mírovou dohodu v Haagu, na základě které mělo být Chorvatsko uznáno jako nezávislý stát, JLA se měla stáhnout a oddělené srbské regiony Krajina a Slavonie měly být demilitarizované a pod kontrolou mírotvůrců OSN. Samotní Srbové byli ochotni zastavit boje, ale pouze pod podmínkou, že Chorvaté jim postoupí území obývané Srby (Zipfel 1996: 54). Po tříměsíčním odkladu vyhlášení nezávislosti dohodnuté v Brionu nakonec dne 8. října 1991 Chorvatsko a Slovinsko znovu vyhlásili svou nezávislost. Ve světle mezinárodního uznání Chorvatska pak Srbové, kteří nechtěli zůstat v samostatném Chorvatsku, vyhlásili v prosinci 1991 již zmíněnou Republiku Srbská Krajina (Mikulan, Thomas 2009: 31).

Chorvatsko bylo nakonec uznáno státy EU dne 15. ledna 1992. Německo oficiálně uznalo Chorvatsko a Slovinsko již dne 23. prosince 1991, čímž vytvořilo tlak na ostatní členy ES. Německé uznání šlo i navzdory doporučení Badinterovy komise, podle které Chorvatsko nesplňovalo požadavky na ochranu menšinových práv (Zipfel 1996: 61). Jedním z důvodů německé podpory nezávislosti těchto zemí mohla být geografická poloha, politické a ekonomické vazby i počet jugoslávských uprchlíků, které Německo přijímalo ještě během následujících tří let. Významným faktorem byla také média, která tvrdila, že si Chorvaté a Slovinci demokraticky zvolili odchod z federace, a že odpovědná za veškeré násilí je komunistická vláda Srbska (Tamtéž 1996). USA, Rusko a Čína uznali samostatnost až v dubnu 1992. Rada bezpečnosti OSN v únoru 1992 vytvořila rezolucí 743 jednotky United Nations Protection Force známé jako UNPROFOR, které měly hlídat hranice Krajiny. Části Chorvatska, které byly kontrolovány Srby, se měly demilitarizovat a dostat se pod mezinárodní ochranu OSN (Operation Joint Endeavour 1992). Válka mezi Srbskem a Chorvatskem byla sice ukončena v lednu 1992, ale Chorvaté ztratili téměř třetinu svého území, ze kterého byla vytvořena Republika Srbská krajina (Perenčević, Rychlík 2007: 381–385).

Krátce na to vypukly v březnu 1992 další boje, a to v Bosně a Hercegovině. Stejně jako S. Milošević počítal s připojením části Bosny a Hercegoviny do Velkého Srbska, tak F. Tudjman počítal s vytvořením Velkého Chorvatska. S. Milošević a F. Tudjman se navíc tajně dohodli, že si nebudou navzájem bránit v anexi bosenského území, ve kterém je srbská, respektive chorvatská menšina (Pelikán 1998b: 575). Na této válce se tedy podílelo jak Srbsko, tak i Chorvatsko a Bosna a Hercegovina. Tento konflikt byl zároveň nejkrvavějším v celé válce v Jugoslávii. Celý problém spočíval v multietnicitě Bosny a Hercegoviny. Ta vyhlásila nezávislost v březnu 1992 po referendu konaném dne 1. března na výzvu mezinárodního společenství. Bosenští Chorvaté však toužili po připojení k Chorvatsku a bosenští Srbové chtěli zůstat v rámci Jugoslávské federace a referendum většinou bojkotovali. Bosňáci se pak snažili o vznik samostatného multietnického státu. Celkově se referenda zúčastnilo 63,7 % oprávněných voličů, z nichž vyjádřilo souhlas s nezávislostí 99,4 %. Právě výsledek tohoto referenda a vyhlášení nezávislosti dne 3. března bylo spouštěčem vojenské akce JLA v Bosně a vypukla tak občanská válka (Holíková 2010). Na straně bosenských Srbů bojovala JLA. Zájmy bosenských Chorvatů hájilo Chorvatské obranné společenství a armáda Chorvatska. Bosňáci na tom byli nejhůř. Jednak neměli vlastní

armádu, ale navíc ani nebyli dobře vybaveni kvůli zbrojnímu embargu uvalenému na celou Jugoslávii. Boje byly většinou motivovány etnickým vyliďňováním žádaných oblastí. Navíc se také objevovaly internační tábory. Tato válka skončila až v roce 1995 podepsáním Daytonské mírové dohody (Bartlett 2003: 69). Prodloužen byl i mandát jednotek UNPROFOR, které byly již dříve nasazeny na území Krajiny (Birdsall 2006: 6).

Během doby, kdy se mezi Chorvaty a krajinskými Srby neválčilo, se mohla Chorvatská armáda lépe připravit na úder, kterým by získala zpět ztracené regiony Krajinu a Slavonii. Konečný úder nastal v roce 1995, kdy proběhly dvě operace: Operace Bouře (Oluja) vedena v dubnu 1995 v Západní Slavonii a Operace Blesk (Bljesak) vedena od 4. do 7. srpna 1995. OSN nijak proti těmto operacím nezasáhla a to i přesto, že právě OSN mělo na území Krajiny dohlížet na dodržování míru (Perenčević, Rychlík 2007: 391). Při vojenské akci Blesk bylo zabito 350 Srbů z toho 57 žen a dětí. O pár měsíců později v Bosně bosenští Srbové pod vedením generála Ratko Mladiče vyvraždili až 8 tisíc obyvatel Srebrenice. V srpnu se Chorvatské armádě podařilo dobýt jižní část Krajiny a hlavní město Republiky Srbská Krajina Knin (Tolčinský 2010). Západ nijak nezasáhl, protože bylo nutné definitivě vyřešit konflikt v Bosně a Hercegovině, a k tomu potřebovali Chorvatsko jako spolehlivého spojence (Pelikán 1998a: 621–625). Během těchto akcí bylo zabito mnoho srbských civilistů a spácháno mnoho válečných zločinů. Několik statisíců Srbů muselo opustit své domovy, hovoří se o 150 tisících lidech, někdy až o dvojnásobku tohoto počtu. OSN počítá s okolo 200 tisíci uprchlíky. Radikálně se tak snížil počet srbské menšiny v Krajině, kdy před válkou tvořili Srbové až 12 % obyvatelstva, v současnosti jsou to pouhá 4 % (Milenkovičová 2015a). Samotný konflikt v Chorvatsku si vyžádal až 20 tisíc obětí. Chorvatsko za tuto akci bylo mezinárodně kritizováno. Republika Srbská Krajina byla rychle poražena, hlavně kvůli její ekonomické vyčerpanosti a také díky tomu, že se S. Milošević rozhodl nepomáhat krajinským Srbům. Chorvatsku se tak podařilo obnovit územní integritu a celistvost země v původních hranicích (Bartlett 2003: 78–79).

Chorvatsko se dostávalo do čím dál větší izolace od mezinárodního společenství. EU kritizovala Chorvatsko za její angažovanost ve válce v Bosně a Hercegovině a později za operace Bouře a Blesk. Stejně tak prezident F. Tudjman kritizoval EU, především z důvodu, že nepodporovala samostatnost chorvatského státu. Znalost alespoň základních událostí rozpadu Jugoslávie je také potřebná k tomu, že během této války se hrubě porušovala základní lidská práva, docházelo k válečným

zločinům, zabíjení civilistů, jejich vyhánění z domovů a dokonce téměř ke genocidě, ačkoli Mezinárodní soudní dvůr v Haagu v roce 2015 rozhodl, že k ní nedošlo ani z jedné strany (Milenkovičová 2015b). OSN v důsledku těchto událostí zřídilo ICTY, který má nejen vyšetřovat tyto zločiny a trestat válečné zločince, ale byl také hlavním důvodem blokace zahájení přístupových rozhovorů mezi EU a Chorvatskem. Jednou z hlavních podmínek Unie bylo, aby Chorvatsko plně spolupracovalo s tribunálem při hledání a vydávání zločinců a také příslušné dokumentace (Rangelov 2006: 366–368).

Další kapitola bude zaměřena na politiku EU vůči samotnému regionu západního Balkánu, do kterého je Chorvatsko řazeno, a budou uvedeny finanční programy, které byly pro tuto oblast navrženy. Jednou z politik vedenou EU vůči regionu byl také tzv. Stabilizační a asociační proces a s tím související Dohoda o stabilizaci a přidružení, jejíž ratifikace byla podmíněna spoluprací s ICTY.

2. Evropská unie a západní Balkán

Vztahy mezi EU a západním Balkánem byly značně komplikované kvůli válečnému konfliktu v Chorvatsku, následně válce v Bosně a Hercegovině, a také v Kosovu v letech 1998–1999. Nejdříve je potřeba charakterizovat pojem *západní Balkán*. Není to jen geografické označení části Evropy, ale v případě EU i politické a pracovní označení regionu. Do západního Balkánu se řadí státy bývalé Jugoslávie (Chorvatsko, Srbsko, Černá Hora, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Kosovo) a Albánie, která její součástí nebyla. Slovinsko do tohoto výčtu neřadíme, protože se již po skončení bojů se Srbskem ubíralo zcela jinou cestou a do EU také vstoupilo dříve než zmíněné státy.⁴ Tento region je charakteristický především svou dlouhodobou nestabilitou (Řehořová 2011: 7).

Pro EU bylo důležité nezůstat pasivní vůči událostem, které se zde odehrávaly. Konflikt se odehrával ve značné blízkosti hranic EU a docházelo zde také k popírání hodnot a ideálů, jež EU zastává. Také bylo důležité situaci urovnat a region stabilizovat, protože do členských zemí EU proudil velký počet uprchlíků, dokonce vyšší než za druhé světové války (Kamm 1992).

Z počátku 90. let 20. století se EU v regionu angažovala hlavně formou humanitární pomoci, ale také jako prostředník při vyjednávání dohod a příměří mezi bojujícími státy. Prostor pro aktivnější působení na západním Balkáně se EU otevřel až v roce 1995, kdy skončila válka nejen v Bosně a Hercegovině, ale také konflikt mezi Chorvatskem a krajinskými Srby. Válka v Jugoslávii znamenala pro EU velký neúspěch, proto stabilizace regionu znamenala velkou výzvu (Štěrba 2005: 19–21). Aktivněji se mohla EU zapojit do rekonstrukce zemí západního Balkánu až po skončení konfliktu. Hlavním motivem bylo dosáhnout v těchto zemích stability, míru, demokracie, prosperity a lepší ekonomiky (Šanc 2010: 228).

EU se snaží v zemích západního Balkánu prosadit hodnoty, jako jsou například nezávislá soudní moc, dodržování lidských práv a hlavně práv menšin, funkční tržní hospodářství, boj s korupcí a další. Aby mohly být tyto hodnoty prosazovány, bylo nutné zřídit programy finanční pomoci (Řehořová 2011: 9).

Po skončení konfliktu byla politika EU vůči západnímu Balkánu vedena dvěma přístupy, respektive principy. V únoru 1996 EU přišla s tzv. regionálním přístupem,

⁴ Slovinsko vstoupilo do EU společně s Českou republikou, Slovenskem, Maďarskem, Polskem, Litvou, Lotyšskem, Estonskem, Maltou a Kypru 1. 5. 2004.

který měl přispět k zabránění budoucím válečným konfliktům a také ke stabilizaci a míru v regionu. Principem regionálního přístupu bylo nabídnutí každé zemi západního Balkánu vstup na vnitřní trh EU s takovými neomezeními, které je každá země schopna poskytnout sousedním státům. Šlo tedy primárně o to, aby byla nastartována spolupráce mezi jednotlivými státy v regionu. K tomuto záměru EU také použila dva finanční programy – PHARE a OBNOVA (Řehořová 2011: 9).

Pomocí programu OBNOVA byly na území Chorvatska, Bosny a Hercegoviny, Svazové republiky Jugoslávie a Makedonie realizovány různé projekty za účelem stabilizace regionu. Celkově se prostřednictvím programu OBNOVA alokovalo přes 400 milionů euro. Pomoc v rámci programu PHARE byla poskytována za přísnějších podmínek. Země musely dodržovat především mírovou dohodu z Daytonu, podporovat návrat uprchlíků, spolupracovat s ICTY a zavázat se k hospodářským reformám (Bartlett 2008: 200). Program PHARE byl původně určen pro země východní Evropy, v roce 1990 byl ale rozšířen i na Jugoslávii. Po jejím rozpadu a s počátkem válečného konfliktu byl pro tuto zemi program pozastaven. Chorvatsko mohlo znovu čerpat z programu od roku 1995, avšak kvůli operacím Bouře a Blesk byla tato možnost znovu odebrána. Země západního Balkánu celkově obdržely v rámci programů OBNOVA a PHARE mezi lety 1991–1999 částku ve výši 1,8 miliardy eur (Tamtéž 2008: 198).

Dále uplatňovala EU vůči západnímu Balkánu tzv. princip kondicionality, neboli podmíněnosti, který vznikl v dubnu 1997. Je to v podstatě soubor podmínek, které stanovila Evropská rada v souvislosti se zavedením regionálního přístupu vůči západnímu Balkánu. Země musely splňovat několik následujících podmínek: (1) právní stát, demokracie, respekt lidských práv a práv menšin; (2) rovné a svobodné volby; (3) etnická nediskriminace; (4) první reformní kroky: privatizace, odstranění cenových kontrol; (5) ochota k budování dobrých sousedských vztahů mezi státy a regiony; (6) dodržování Daytonské mírové dohody (Řehořová 2011: 10–11). Pokud země splnily tyto podmínky, mělo pak dojít k zintenzivnění vztahů mezi jednotlivými zeměmi západního Balkánu a EU.

Regionální přístup i princip kondicionality byli založeny na bilaterálním přístupu k jednotlivým zemím. Základním předpokladem pro to, aby nedocházelo k dalším konfliktům v regionu, byla tedy intenzivní regionální spolupráce. Pokud by země nebyly schopné spolupracovat mezi sebou navzájem, byla by integrace do struktur EU nemyslitelná (Tamtéž: 11).

2.1. Stabilizační a asociační proces

Nedostatečnost regionální přístupu, který měl zaručovat stabilitu a mír v regionu západního Balkánu, se ukázala v neschopnosti EU řešit krizi v Kosovu v roce 1999 diplomatickou cestou. Stabilita a mír, hodnoty, které měl regionální přístup zaručit, byly ohroženy, a tak se hledaly návrhy na dlouhodobou strategii pro stabilizaci regionu. Jako první přišel Pakt stability pro jihovýchodní Evropu, který EU iniciovala v roce 1999. Do Paktu se zapojilo téměř 40 zemí a mezinárodních organizací. Pakt stability byl pak nahrazen v roce 2008 Radou pro regionální spolupráci (Stability Pact for South-Eastern Europe).

Rámcovou politikou EU pro země západního Balkánu v rámci předvstupního procesu je tzv. Proces stabilizace a přidružení, nebo také Stabilizační a asociační proces (Stabilization and association proces - SAP). Tato politika byla vyhlášena v roce 1999 a EU jejím prostřednictvím nabídla všem zemím regionu tzv. evropskou perspektivu (Evropská komise 1999b).

V roce 2000 se změnila politická situace v bývalých státech Jugoslávie, především v Chorvatsku a Svazové republice Jugoslávie, jelikož došlo k přechodu z autoritářských režimů na demokratické. V červnu 2000 na zasedání Evropské rady v Santa Maria de Feira byla navržena perspektiva plného členství zemím západního Balkánu v EU a země zapojené do SAP byly označeny za potenciální kandidáty (Evropská rada 2000). V listopadu téhož roku pak byly na summitu v Záhřebu představeny jednotlivé nástroje SAP a bylo potvrzeno, že země západního Balkánu, které se připojí k SAP, budou potenciálními kandidáty na členství v EU (Euractiv 2013). SAP se skládá ze tří fází: (1) přípravná fáze, ve které se státy připravují na reformy a na podepsání dohody; (2) ve druhé fázi probíhá jednání o dohodě; (3) v poslední fázi probíhá implementace dohod takovým způsobem, aby se země mohla přidružit k EU a dostala tak status potenciálního kandidáta (Schenker 2008).

V Soluni v roce 2003 země západního Balkánu vznesly požadavek, aby je EU zahrnula do politiky rozšiřování. Po tomto zasedání byla schválena tzv. Soluňská agenda pro západní Balkán. Jejím cílem bylo posílit vztahy mezi EU a západním Balkánem. SAP jako rámec politiky EU byl rozšířen o další prvky, jako například o evropská partnerství (Rada Evropské unie 2004).

SAP má podporovat postupné přibližování zemí západního Balkánu k EU. Tato politika je založena na bilaterálních vztazích, finanční pomoci, politickém dialogu, obchodních vztazích a regionální spolupráci (Evropský parlament 2016).

Hlavním bodem SAP bylo uzavření Dohody o stabilizaci a přidružení (SAA – Stabilisation and Association Agreement). Již samotná dohoda obsahuje klauzuli, která dává zemím perspektivu plného členství v EU. V podstatě jde o modifikovanou verzi asociačních Evropských dohod, které byly uzavírány se zeměmi střední a východní Evropy. SAA navíc přidruženou zemi zavazuje respektovat mír a stabilitu mezi národy, demokratické zásady a lidská práva, mezinárodní právní zásady, vládu práva a rozvíjení dobrých sousedských vztahů. Země, která podepíše SAA, postupně realizuje volný obchod a přijímá reformy k dosažení standardů EU a přiblížení se členství (Evropská komise 2005).

Samotná SAA může být uzavřena až poté, co je země dostatečně stabilizovaná a dosáhla dostatečného pokroku v reformních oblastech nezbytných pro provádění dohody. Po podepsání SAA je nutné smlouvy ratifikovat všemi členskými zeměmi EU a také Evropským parlamentem. Ratifikace SAA se může také prodloužit, jak se to například stalo u Chorvatska, které podepsalo SAA již v roce 2001, ale ratifikaci pozdrželi Velká Británie a Nizozemsko do roku 2005 z důvodu nespolupráce Chorvatska s ICTY (Schenker 2008). EU pak při žádosti o členství posuzuje, jak země plní závazky vyplývající z SAA. Její úspěšná implementace je předpokladem pro zahájení přístupových jednání (Evropská komise 2006).

2.2. Summit v Soluni a Soluňská agenda

Výrazným mezníkem ve vztazích mezi západním Balkánem a EU byl summit v Soluni, který se konal v červnu 2003. Na tomto summitu se setkali členové Evropské rady i nejvyšší představitelé států západního Balkánu (Šanc 2010: 234). Výsledkem tohoto summitu se stala tzv. *Soluňská agenda pro západní Balkán: Směrování k evropským integracím* (dále Soluňská agenda). Právě v tomto dokumentu se mluvílo o zemích západního Balkánu jako o potenciálních kandidátech na členství v EU. (EU-Croatia relations).

Mezi další politický nástroj EU vůči zemím západního Balkánu v rámci SAP patří tzv. evropská partnerství. Evropská partnerství mají urychlit přiblížení se k Evropě a posílit evropskou orientaci a měla by zmírňovat negativních důsledky způsobené

přísnou politickou kondicionalitou spojenou s uzavřením SAA (Had 2006: 38). Evropská partnerství dávají zemím západního Balkánu perspektivu členství v EU, pokud splní řadu kritérií. Pro každou potenciální kandidátskou zemi byly identifikovány priority a povinnosti, které je nutné splnit na cestě za plným členstvím v EU. Unie navíc využívala zkušenosti získané z přístupových partnerství, které byly zavedeny při rozšiřování o země střední a východní Evropy (SVE) (Sedelmeier 2010: 417). Tento nový politický nástroj byl poprvé představen na vrcholném summitu v Soluni v červnu 2003. Mezi typické priority evropských partnerství patří například reforma veřejné správy, reforma soudnictví, zabezpečení efektivní demokratické kontroly armády, a především pak plná spolupráce s ICTY, respektování lidských práv a práv menšin atd. (Rada Evropské unie 2003).

Soluňská agenda celkově přinesla posílení SAP, zahájila také program tzv. evropského partnerství a byla navýšena finanční podpora v rámci programu Program asistence Společenství při rekonstrukci, rozvoji a stabilizaci (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation Programme, CARDS). V Soluňské agendě se všechny státy hlásí k demokratickým principům, právnímu státu a respektu k lidským právům a právům menšin. EU očekává od zemí západního Balkánu respektování mezinárodního práva, mírové řešení konfliktů a další. V Soluňské agendě se také země západního Balkánu zavázaly ke spolupráci s ICTY (Rada Evropské unie 2003).

2.3. Předvstupní finanční pomoc

Aby mohly země západního Balkánu snáze vykonávat jednotlivé reformy a úkoly dané SAP a následně SAA či skrze evropská partnerství, bylo potřeba vynaložit nejen velké úsilí, ale také nemalé finanční částky. EU pro tyto účely postupně zřizovala několik programů finanční pomoci, které můžeme rozdělit do tří období. V prvním období, vymezeném od začátku válečného konfliktu v Jugoslávii až do roku 1999, se jednalo především o pomoc humanitární a poté nesystematickou strukturální a stabilizační podporu. (Řehořová 2011: 16).

Ekonomická situace kandidátských zemí musela být natolik dobrá, aby se země byly schopny vypořádat s konkurenčním tlakem uvnitř EU i mimo ni, a proto směřovala IPA také na hospodářské reformy. (Financial assistance).

Většina pomoci pro země jihovýchodní Evropy byla poskytována v rámci programu OBNOVA, který vznikl v roce 1996. Státy se také mohly postupně přidávat do programu PHARE, který byl původně určen pro Maďarsko a Polsko s postupným rozšířením na další země SVE (Evropská komise 2000a). V roce 1999 se pak Evropská komise rozhodla poskytnout finanční prostředky v prvním čtvrtletí roku 2000 z programu CARA (Community Association and Reconstruction Assistance), který byl určen pro Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Chorvatsko, Svazovou republiku Jugoslávii a Makedonii (Evropská komise 1999a).

2.3.1. Program CARDS

V květnu 2000 byl Evropskou komisí představen nový program pomoci zemím západního Balkánu, který měl nahradit ty dosavadní, PHARE a OBNOVA. Novým programem pro období 2000–2006, byl program CARDS. Cílem tohoto programu byla podpora úsilí států jihovýchodní Evropy prohloubit politické a hospodářské reformy, posílit rozvoj na jejich cestě k členství v EU a zajistit stabilitu a mír v tomto regionu. Původně byla pomoc zaměřena na řešení nouzových a humanitárních otázek, později peníze plynuly do rekonstrukce infrastruktury, nastolení míru a návratu uprchlíků. Dále se program zaměřoval na oblast rozvoje veřejných institucí a administrativy s cílem stabilizace demokracie, rozvoje občanské společnosti, právního státu a ochrany lidských práv, včetně práv menšin, hospodářského rozvoje, nezávislosti médií a další (Evropská komise 2000b). Rozpočet CARDS byl původně stanoven na 4,65 miliard eur, nakonec byla částka navýšena přibližně na 5,5 miliardy eur.

Evropská komise se k roku 2007 snažila zjednodušit složitý rámec fungování pomoci. Výsledkem bylo nahrazení programu CARDS novým nástrojem předvstupní pomoci, instrumentem IPA, který platil v období let 2007–2013.

2.3.2. SAPARD

Mezi další programy předvstupní pomoci, do kterých se země západního Balkánu mohly přidat, byl program Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development, SAPARD). Tento program měl napomáhat kandidátským zemím při řešení konkrétních úkolů, při zavádění *acquis communautaire*, které se vztahují ke společné zemědělské

politice, strukturálním změnám v jednotlivých zemědělských sektorech a na venkově. Tento finanční program fungoval v letech 2000–2006 (SAPARD).

2.3.3. IPA

Dosavadní finanční nástroje byly v roce 2007 nahrazeny jedním programem IPA. Platil v letech 2007–2013 a cílem programu byla podpora zemí západního Balkánu v jejich transformaci z potenciálně kandidátského statutu do kandidátské země a následně do země s plným členstvím v EU (Řehořová 2011: 18–20).

Program IPA v sobě zahrnuje předchozí předvstupní programy (PHARE, ISPA, SAPARD a také CARDS). Nástroj předvstupní pomoci se dělí na pět základních komponentů: (1) pomoc v přechodném období a budování institucí; (2) přeshraniční spolupráce; (3) regionální rozvoj (doprava, životní prostředí a hospodářství); (4) rozvoj lidských zdrojů; (5) rozvoj venkova (Řehořová 2011: 18–20). V letech 2007–2013 bylo v rámci programu IPA vyčleněno téměř 11,5 miliardy eur (Rada Evropské unie 2006).

3. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

Mezinárodní trestní tribunály jsou záležitostí moderní doby, tedy 20. a 21. století. Ačkoli návrhy na vznik poválečného tribunálu nejsou záležitostí druhé světové války, ale již té první,⁵ až ve 40. letech byli váleční zločinci poprvé souzeni za zločiny agrese, porušování obyčejů války a zločiny proti lidskosti. Před ICTY vznikly dva obdobné soudy. Prvním takovým tribunálem, který měl za úkol potrestat válečné zločiny, byl Norimberský. Ten založily vítězné mocnosti po skončení druhé světové války v roce 1945 a jeho hlavním úkolem bylo soudit zločiny spáchané nacisty. O rok později byl vytvořen Tokijský tribunál, který se měl zabývat válečnými zločiny spáchané Japonci. Oba tyto tribunály představují také první soudy, které soudily individuální zločiny jednotlivců, stejně jako tomu bylo později u ICTY. V 90. letech vznikl také Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR), který měl soudit genocidu ve Rwandě (Lamont 2010: 1–2).

Další trestní tribunál byl založen po konci studené války. Během války v Jugoslávii docházelo k válečným zločinům, porušování mezinárodních lidských práv, porušování obyčejů války, masivního vyhánění obyvatelstva, útokům na civilisty, vyvražďování, ničení majetků atd. Mezinárodní společenství na tyto události reagovalo založením mezinárodního tribunálu, který měl soudit jednotlivce odpovědné za výše jmenované zločiny (King, La Rosa: 124–126). Hlavními úkoly ICTY je dohnat k odpovědnosti osoby, které jsou odpovědné za závažné porušení humanitárního práva, poskytnout obětem a pozůstalým spravedlnost, odstrašit před pácháním dalších podobných zločinů a také přispět k obnově míru a usmíření v bývalé Jugoslávii (Pěnkava 2006: 41–43).

Než byl založen ICTY, vznikla v říjnu 1992 tzv. komise odborníků, která byla zřízena Radou bezpečnosti OSN na základě rezoluce S/RES/780. Měla za úkol prošetřit možná závažná porušení Ženevských konvencí a mezinárodního humanitárního práva na území bývalé Jugoslávie. Komise neměla ale dostatek finančních prostředků a ani státy nebyly ochotny příliš spolupracovat, avšak i přes tyto překážky byla v únoru 1993 vydána zpráva, která potvrdila vážné porušení mezinárodního humanitárního práva včetně úmyslného zabíjení, etnických čistek, mučení, znásilňování a ničení majetku.

⁵ Vítězné mocnosti uvažovaly o tom, že postaví Viléma II. a další politické a vojenské vůdce válečného Německa před mezinárodní soud. Dokonce se o tom dohodly i ve Versaillské smlouvě, ale nakonec se tohoto plánu vzdaly (Sunardi 2000).

Komise zároveň navrhla založení ad hoc tribunálu, který se měl těmito zločiny dále zabývat (OSN 2008).

V únoru 1993 byla přijata Radou bezpečnosti OSN rezoluce S/RES/808, ve které se státy shodly na potřebě zřízení ICTY, který by soudil jednotlivce za závažné zločiny proti mezinárodním lidským právům na území bývalé Jugoslávie (Lamont 2010: 2–3). Dne 25. května 1993 se Rada bezpečnosti OSN na základě Kapitoly VII Charty OSN⁶ usnesla na rezoluci S/RES/827, kterou skutečně došlo ke zřízení ICTY a za sídlo ICTY byl zvolen Haag (Pěnkava 2006: 41–43). Rezoluce S/RES/827 také obsahovala status ICTY, podle kterého má pravomoc ke stíhání následujících zločinů: 1) porušení Ženevské úmluvy z roku 1949; 2) porušení válečného práva a obyčejů války; 3) genocidy; 4) zločiny proti lidskosti (Birdsall 2006: 8). Rezoluce dále stanovuje, že všechny členské státy mají povinnost plně spolupracovat s ICTY (OSN 1993).

Specifikem ICTY je to, že má místní a časovou příslušnost, což znamená, že je oprávněn ke stíhání zločinů spáchaných pouze na daném území a v období od 1. ledna 1991 (byla určena pouze spodní časová hranice působnosti ICTY). Může také soudit pouze fyzické osoby bez ohledu na jejich postavení ve státě, nesoudí tedy státy jako celek. (Pěnkava 2006: 41–43).

ICTY se skládá z 16 stálých soudců volených Valným shromážděním OSN, kteří si ze svého středu volí prezidenta. Prvním prezidentem se stal Antonio Cassese z Itálie. Velmi důležitou osobou ve struktuře ICTY je tzv. prokurátor neboli hlavní žalobce, volený Radou bezpečnosti OSN. Prokurátor jedná jako samostatný orgán ICTY nezávisle na příkazech států, mezinárodních organizací a dalších orgánů ICTY. Nejvýznamnější prokurátorkou byla od roku 1999 Carla del Ponte, která v roce 2005 označila Chorvatsko za spolupracující stát, díky čemuž mohlo začít vyjednávat o vstupu do EU (Tamtéž 2006: 41–43).

Většina států se založením ICTY souhlasila a přivítala jej. Některé státy však nebyly spokojeny s tím, že ICTY byl založen pouze rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN, tedy jen 15 členskými zeměmi, a raději by uvítaly zapojení Valného shromáždění OSN. To se zapojuje například v případě volení soudců. Svazová republika Jugoslávie s jeho zřízením nesouhlasila, jelikož měl vyšetřovat zločiny spáchané na jejich území. Vláda naopak zastávala názor, že by zločinci měli být stíháni a souzeni národními soudy podle vnitrostátních předpisů, které by byly harmonizovány s mezinárodním právem.

⁶ Kapitola VII se týká Akcí při ohrožení míru, porušení míru a útočných činů. Rada bezpečnosti OSN určuje, zda k ohrožení či porušení došlo a doporučuje nebo rozhoduje o opatřeních (Charta OSN).

Jugoslávie se především obávala o svou vlastní suverenitu a tvrdila, že OSN nemá právo zasahovat do vnitřních záležitostí země. Stejně tak argumentovala, že k válečným zločinům dochází všude jinde na světě a žádný soud nebyl zřízen. ICTY dle nich byl založen především z politických důvodů (Birdsall 2006: 9–12).

Samotná chorvatská vláda zpočátku vznik ICTY podporovala a prosazovala stíhání zločinů spáchaných Srby na Chorvatech. Chorvatsko se cítilo být v roli oběti a označovalo Srby za agresory. Nicméně situace se změnila po jejich angažování v Bosně a Hercegovině od roku 1993 a také po operacích v Krajíně v roce 1995, které měly za úkol získat zpět území, které bylo v područí krajinských Srbů. Během této operace bylo spácháno více válečných zločinů, za které byli souzeni chorvatští generálové považováni v Chorvatsku za národní hrdiny. Podle Chorvatského helsinského výboru bylo zabito okolo 600 Srbů, dle Srbů toto číslo dosahovalo až 2 500 zabitých. Pozornost ICTY se tak obrátila i na Chorvatsko (Boduszynski, Peskin 2003: 1121–1125).

Všechny státy, které jsou členy OSN, jsou vázány spolupracovat s ICTY na základě rezoluce S/RES/827 i samotnými Články 24 a 25 Charty OSN. Stejně tak se i nově vzniklé státy Chorvatsko, Bosna a Hercegovina a Svazová republika Jugoslávie zavázaly ke spolupráci při podpisu Daytonských dohod v roce 1995 (Amnesty international 1996: 16). Největším problémem, se kterým se ICTY muselo vypořádat, byl odmítavý přístup ke spolupráci některého ze států. ICTY nedisponuje pravomocemi ani donucovacími prostředky k řešení nespolupráce, nemá vlastní policii, armádu ani zpravodajské služby, je proto zcela závislý na přístupu států. Hraniční možností bylo nahlášení nespolupráce Radě bezpečnosti OSN, která může rezolucí uvalit na nespolupracující stát sankce (Jones 1996: 229–232). Také EU mohla na nespolupráci států bývalé Jugoslávie reagovat blokadou jejich přístupu do EU a nezahájení přístupových rozhovorů, případně samy členské státy EU mohou neratifikovat tyto smlouvy. Toto se týkalo také Chorvatska, kdy nejdříve dva členské státy EU odmítly ratifikovat SAA. Později odmítly zahájit přístupové rozhovory kvůli nespolupráci, zejména ve vydání obviněných válečných zločinců a některých klíčových dokumentů (Lamont 2010: 4–8).

ICTY se postupem času začal potýkat s narůstáním počtu případů, které se nestíhaly řešit. Proto se většina méně závažných případů začala přesouvat na soudy ve státech bývalé Jugoslávie. Původně se počítalo s tím, že ICTY ukončí svou činnost do roku 2010, avšak někteří obvinění byli dopadeni později, a tak se jeho mandát výrazně prodloužil (Completion Strategy). ICTY byl často kritizován ze strany Moskvy,

že jeho rozhodnutí jsou zpolitizována, šlo např. o případ Radovana Karadžiče, bývalého vojenského vůdce bosenských Srbů. Toho ICTY odsoudil k čtyřicetiletému trestu za válečné zločiny včetně genocidy v Srebrenici (Aktualne.cz 2016).

ICTY od počátku svého působení obvinil 161 osob. Se čtyřmi obviněnými probíhá soud, 80 osob již bylo odsouzeno, 18 obviněných bylo zproštěno viny, 13 případů bylo předáno domácím soudům, deset obviněných se nedostalo k ICTY z důvodu úmrtí a osm osob se nachází v odvolacím řízení. 6 osob zemřelo po předání ICTY (ICTY 2016).

4. Chorvatsko a Evropská unie

Následující kapitola a několik podkapitol se věnují vývoji chorvatské politiky od získání nezávislosti až do doby zahájení přístupových rozhovorů o vstupu do EU. Bude zohledněn nejen vývoj vztahů mezi jednotlivými vládami Chorvatska a EU, ale také bude přihlédnuto k tomu, jak se vyvíjela spolupráce s ICTY a jak se vládě dařilo postupně zlepšovat jednu z nejdůležitějších podmínek pro zahájení přístupových rozhovorů.

4.1. Chorvatsko v 90. letech – Tudjmanova éra

Chorvatsko bylo několik desetiletí součástí federace Jugoslávie, ve které nevyvíjelo v podstatě žádnou samostatnou zahraniční politiku. Postupem času začali mít v rámci federace navrch Srbové, což u Chorvatů vedlo k stále silnějšímu nacionalismu, který nakonec vedl k vyhlášení nezávislosti. Chorvatsko svou nezávislost vyhlásilo v červnu 1991, mezinárodně však bylo uznáno až v roce 1992 nejdříve EU a později také USA, Ruskem a Čínou. Vyhlášení samostatnosti však vedlo k ještě většímu vyostření vztahů mezi Chorvatskem a Srbskem, což následně vyústilo až ve válečný konflikt. V roce 1990 se k moci dostala nejvýraznější osobnost Chorvatska 90. let, Franjo Tudjman, který byl zakladatelem strany HDZ. Tato strana byla orientována velmi nacionálně, vyhrála volby a vládla až do ledna 2000 (Bartlett 2003: 36–38).

První diplomatické vztahy s EU Chorvatsko navázalo po mezinárodním uznání v roce 1992. Nicméně kvůli válce v Jugoslávii a povaze Tudjmanova režimu se vztahy zhoršily a zlepšení nastalo až roku 2000, kdy nastoupila nová prozápadní vláda. Během období let 1992 až 2001 Rada Evropské unie implementovala obchodní privilegia pro Chorvatsko, které až v roce 2001 vstoupilo do formálních smluvních vztahů s EU po podepsání SAA (Miošič-Lisjka 2006: 101–114).

Směrování k autoritářskému režimu nastalo již v době, kdy F. Tudjman posiloval svou vedoucí pozici, například tím, že přesunul většinu kompetencí z parlamentu na prezidenta, čímž režim v Chorvatsku posunul k prezidentskému, a navíc změnil volební zákon tak, aby jeho strana mohla vládnout samostatně (Perenčević, Rychlík 2007: 397).

Vztahy mezi Chorvatskem a EU byly ovlivňovány také vášnivou rétorikou ze strany vládní HDZ. Když se Chorvatsko zformovalo jako nezávislý stát, argumentovalo a snažilo se demonstrovat, že nemá nic společného s Balkánem, a taktéž nechce být součástí žádného regionálního uskupení s balkánskými státy. Tato rétorika mířila především na Miloševićovo Srbsko, které bylo vnímáno za agresora. Snahu EU o zahájení speciálního regionálního přístupu vůči západnímu Balkánu jako celku tak Chorvatsko také odmítalo. (Vukadinovič 2003: 1).

Země se tak dostávala do postupné izolace nejen kvůli vzájemným neshodám mezi politikou F. Tudjmana a EU nebo zapojením Chorvatska do konfliktu v Bosně a Hercegovině, ale také kvůli postoji vlády vůči srbské menšině a návratu uprchlíků po válce. V letech 1991–1997 se celkový počet uprchlíků a vysídlených osob z venku i uvnitř Chorvatska samotného i z ostatních zemí dostal přibližně k číslu 950 tisíc. V důsledku války bylo odsunuto přibližně 550 tisíc Chorvatů, počet srbochorvatských uprchlíků se po operacích Bouře a Blesk v roce 1995 vyšplhal přibližně na 370 tisíc.⁷ Navíc asi 32 tisíc Srbů bylo registrováno jako vnitřně vysídlené osoby na konci roku 1997 v regionu Východní Slavonie. Kromě 950 tisíc uprchlíků a vnitřně vysídlených osob bylo také až 130 tisíc bosenských Chorvatů, kteří se nakonec usadili buď v Chorvatsku, nebo přes něj projížděli do jiných zemí. Hlavním problémům, kterým museli uprchlíci čelit po návratu, byla otázka bydlení nebo ekonomická reintegrace. Navíc existovaly administrativní problémy v oblasti neuznávání nároků na důchod a diskriminace při hledání zaměstnání. Chorvatsko se muselo vypořádávat s přestavbou domů a bytů zničených ve válce a také s návratem majetků (Evropská komise 2004). Navíc F. Tudjman prosazoval silný nacionalismus a ochrana menšin nebyla příliš zaručena. Situace se začala zlepšovat až po změně vlády v roce 2000, ačkoli problém přetrvával ještě v roce 2009 (Evropská komise 2009). Srbové také museli čelit útokům ze strany Chorvatů, které byly často etnicky motivované. K nespravedlnostem docházelo i při soudních řízeních, např. docházelo k nerovnému zacházení a k častým soudním řízením v nepřítomnosti obžalovaných osob (Petar 2007: 218–220).

Po skončení války sice Chorvatsko znovu začalo projevovat integrační snahy, ale do konce vládnutí HDZ a F. Tudjmana byl jediným integračním úspěchem Chorvatska vstup do Rady Evropy dne 6. listopadu 1996 (Rada Evropy 2013).

⁷ Přibližně 330 tisíc uprchlíků bylo v Srbsku a Černé Hoře a 40 tisíc v Bosně a Hercegovině (Evropská komise 2004).

Chorvatsko nebylo zapojeno ani do programu „Partnerství pro mír“⁸. Stejně tak se nestalo ani přidruženým členem EU a odmítlo se také zapojit do Středoevropské zóny volného obchodu (CEFTA), ačkoli by to její ekonomice jen přispělo (Perenčević, Rychlík 2007: 397).

Parlamentní volby na konci roku 1995 ukázaly popularitu vládnoucí strany po úspěších ve stabilizaci ekonomiky a po znovusjednocení země. F. Tudjman znovu vyhrál prezidentské volby i v roce 1997. Vládní strana HDZ ale začala být od roku 1998 kritizována za špatnou hospodářskou situaci země, klientelismus, ovlivňování výsledků voleb, kontroly nad médii a soudy a korupci. Ekonomické zotavení bylo přerušeno v polovině roku 1998, kdy zkolabovala velká část středně velkých bank (Bartlett 2008: 23–24).

Tudjmanův postoj k integračním procesům na Balkáně může být demonstrován jeho větou: „*Nechceme se připojit k žádnému typu balkánského integračního procesu a odmítáme být něčí loutky!*“ (Bartlett 2003: 63) Chorvatsko jako takové dlouho hledalo svou identitu mezi střední Evropou a středomořskými zeměmi. Po dlouhá staletí bylo součástí různých uskupení, nejdříve jako Chorvatské království, později jako součást Rakousko-Uherska a od roku 1918 bylo součástí Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, později Jugoslávie. To přineslo Chorvatsko blíže k balkánskému regionu, avšak nikdy nepřestalo navazovat kontakty se středoevropskou kulturou a jejími ekonomickými vlivy. Jedním z dalších důvodů, proč se Chorvaté nechtěli ztotožňovat s Balkánem, byla přetrvávající dominance Srbska v tomto regionu a vzájemná kulturní odlišnost těchto dvou států. Zatímco Chorvatsko je katolickou zemí, užívající latinku, Srbsko je pravoslavnou zemí používající cyrilici. Chorvatský historický odkaz vychází z toho, že země byla součástí Rakousko-Uherska, zatímco Srbsko bylo pod vlivem Otomanské říše (Tamtéž: 63–64).

Vztahy mezi Chorvatskem a EU byly poznamenány nejen Tudjmanovou rétorikou vůči Západu, ale i Západ, především EU, byla nespokojena s nedostatkem demokracie v zemi, špatnými vztahy s Bosnou a Hercegovinou, odporu Chorvatska k návratu srbských uprchlíků a především špatnou spoluprací s ICTY. Navíc byla většina Chorvatů přesvědčena o tom, že ICTY by neměl soudit Chorvaty, kteří se pouze bránili hlavnímu agresorovi války, za kterého považovali Srbsko.

⁸ Program NATO, který vznikl v roce 1994, a který měl posilovat stabilitu, omezovat hrozby pro mír a budovat zesílené bezpečnostní vazby (natoaktual.cz).

Evropská komise společně se zahájením regionálního přístupu v roce 1997 definovala kritéria, které musí Chorvatsko splnit, pokud se chce stát členem EU. Kromě kodaňských kritérií, která byla definována již v roce 1993 pro nově přistupující země střední a východní Evropy, byla jedním z nejdůležitějších kritérií právě spolupráce s ICTY. Ta se týkala hlavně vydávání osob zodpovědných za válečné zločiny, ale také příslušné dokumentace. Dalším kritériem byla také spolupráce se zeměmi v regionu (Blahušiak 2005: 57–58). Prezident F. Tudjman a vládnoucí HDZ nebyli proti integraci Chorvatska do EU, protože přijetí společně s dalšími zeměmi SVE by znamenalo definitivní vymanění se z Balkánu. Evropská komise podávala Radě Evropské unie zprávu o stavu v zemích regionu, v letech 1997–1999 bylo Chorvatsko kritizováno za nedostatečný pokrok v demokratizaci, nacionalismus Tudjmanovy vlády, nedostatečné respektování lidských práv, v otázkách návratu uprchlíků a především za spolupráci s ICTY (Evropská komise 1997).

Špatná spolupráce s ICTY byla největším problémem pro EU, která hrozila pozastavením veškerých obchodních dohod a nezapojením Chorvatska do programu PHARE. Ačkoli bylo několik bosenských Chorvatů vydáno ICTY, celková spolupráce byla brána jako nedostatečná. V červnu 1999 se finský velvyslanec Osmo Lipponen shodl s hlavním žalobcem ICTY Louisem Arbourem na tom, že Chorvatsko v posledních třech letech neudělalo téměř žádný pokrok v této spolupráci (Stojanovič 2009: 205–209).

4.1.1. Tudjmanovo Chorvatsko a ICTY

Za vlády prezidenta F. Tudjmana nebyla spolupráce s ICTY dostatečná. Chorvatsko se stavělo do pozice ublíženého státu a snahu ICTY zatýkat a soudit generály, kteří byli Chorvaty považováni za hrdiny, vnímalo jako útok na státní suverenitu a zpochybnění legitimacy chorvatské „Vlastenecké války“, která byla vedena proti agresorům za svobodu a nezávislost (Jovič 2006: 6–11).

F. Tudjman odmítal vyšetřování válečných zločinů spáchaných během operací Blesk a Bouře, které byly považovány za legitimní zásah proti nelegálnímu separatismu a byly vedeny za účelem osvobození a sjednocení země. Tento názor převládal i po roce 2000. (Boduszynski, Peskin 2003: 1124). Chorvatsko zpočátku mělo určité snahy o přistoupení do evropských institucí, avšak k tomuto kroku byla potřeba právě spolupráce s ICTY. V roce 1996 byl přijat Ústavní zákon o spolupráci Chorvatské

republiky s ICTY, po jeho přijetí se však začalo diskutovat o tom, zda není zákon protiústavní, protože Článek 9 Ústavy Chorvatska zakazoval vydávání chorvatských občanů do jiných zemí (Ústava Chorvatské republiky 1990). Prvním sporným případem bylo rozhodnutí Ústavního soudu o vydání Mladena „Tuty“ Naletiliče, které vyžadovalo ICTY, a který se odvolal právě na Článek 9 Ústavy Chorvatska. (Erözden 2001: 2–5). M. Naletilič byl velitelem polovojenské jednotky v bojích v Bosně. Spolu s ním byl obviněn také jeho podřízený Vinko „Štela“ Martinovič za vraždy a etnické čistky proti bosenským muslimům v roce 1993. V roce 1999 vyšla v reakci na neochotu vydávání válečných zločinců Chorvatska zpráva ICTY, která označovala zemi jako nespolupracující stát. F. Tudjman nakonec vydal několik bosenských Chorvatů kvůli silnému mezinárodnímu nátlaku, hlavně ze strany USA. Ti byli vydáváni v mnohem větší míře, než chorvatští generálové, hlavně za účelem uspokojit Západ (Boduszynski, Peskin 2003: 1124–1125). Chorvatsko také po celou dobu vlády F. Tudjmana odmítalo vydat veškeré požadované dokumenty z války (Erözden 2001: 5–7). M. Naletilič společně s dalšími obviněnými byl vydán ICTY až novou chorvatskou vládou v roce 2000 (ICTY 2006). V samotném Chorvatsku také probíhala soudní řízení ve věcech válečných zločinů, nicméně často pouze pro uspokojení mezinárodního společenství (Boduszynski, Peskin 2003: 1122–1125).

4.2. Politika Chorvatska po roce 2000 – Račanova vláda

Již v roce 1999 nastávaly změny nejen v chorvatské společnosti, ale především v chorvatské politice. Zdraví prezidenta F. Tudjmana se začalo výrazně zhoršovat a on sám se rozhodl nejdříve odejít z prezidentského postu a v prosinci 1999 své nemoci nakonec podlehl. HDZ začala ztrácet svou popularitu kvůli špatné ekonomické situaci, ve které se Chorvatsko ocitlo. Prostor pro nové volby se dostavil až v lednu 2000. Tyto volby měly být po desetiletí prvními svobodnými volbami, které nebudou ovlivňovány vládní stranou, která neměla příliš velkou šanci na úspěch. Jednak ztratila silného lídra F. Tudjmana, ve volební kampani nedokázala nabídnout nic nového a soustředila se spíše na verbální útoky vůči opozici tvořenou šesticí politických stran, kterými byly Sociálně demokratická strana (Socijaldemokratska partija – SDP), Chorvatská sociálně liberální strana (Hrvatska socijalno liberalna stranka – HSLS), Chorvatská národní strana – liberální demokraté (Hrvatska narodna stranka – liberalni demokrati – HNS), Istrijské demokratické společenství (Istarski demokratski sabor – IDS), Liberální strana

(Liberalna stranka – LS) a Chorvatská selská strana (Hrvatska seljačka stranka – HSS). Do těchto voleb SDP a HSLS kandidovaly spolu ve volební koalici, která také vyhrála, a společně s dalšími opozičními stranami pak vytvořily vládu. Novým premiérem se stal předseda strany SDP Ivica Račan (Hloušek 2000). Vláda pevné ruky F. Tudjmana byla nahrazena politikou respektování principů demokracie a právního státu. Tato vláda zároveň vyvedla Chorvatsko z mezinárodní izolace a začala navazovat nové vztahy s Evropskou unií. Právě novými zahraničněpolitickými prioritami se stal vstup do EU a NATO (Staničič 2002: 43–45).

Další změna v politice nastala při volbě prezidenta. Prezidentské volby se konaly dne 24. ledna 2000, tedy krátce po volbách do parlamentu. Vítězem voleb se stal Stjepan Mesič. Ten byl dříve členem HDZ a také prvním premiérem vlády této strany. V polovině 90. let však nesouhlasil se směřováním Tudjmanovy politiky, z HDZ odešel a založil novou stranu Hrvatska narodna stranka – Chorvatská lidová strana (HNS). Po vítězných prezidentských volbách začal vystupovat jako nadstranický prezident (Hloušek 2000).

Společně se změnou na chorvatské politické scéně nastala také změna ve vztazích Chorvatska s EU a hlavně s ICTY. S. Mesič trval na tom, že podezřelí z válečných zločinů by měli být zadrženi a souzeni, aby byla vymazána kolektivní vina celého národa (Bartlett 2003: 81).

EU vítala politické změny v Chorvatsku z geostrategických důvodů. Do EU totiž stále proudilo především z Chorvatska statisíce uprchlíků a případné členství v EU by tomu mohlo zabránit. To by také pomohlo při stabilizaci regionu (Šanc 2010: 238).

Celkově se situace na Balkáně měnila. Nejen, že skončil autoritativní režim v Chorvatsku, ale v roce 2000 padl i Miloševićův režim ve Svazové republice Jugoslávii. Chorvatská vláda postupně přijímala opatření například proti diskriminaci Srbů, což mezinárodní společenství vnímalo jako zlepšující se demokratizaci země. Ačkoli se změnila vláda, která byla orientovaná více prozápadně, k větší spolupráci s ICTY došlo až po velkém mezinárodním tlaku (Blahušiak 2005: 59–60).

První rozhovory mezi Račanovou vládou a EU nastaly již v listopadu 2000, kdy začala vyjednávání o SAA. Smlouva samotná pak byla podepsána v říjnu 2001. Již tady se ukázala nedostatečná spolupráce s ICTY jako problematická, což si jako podmínku pro ratifikaci SAA kladla Velká Británie a Nizozemsko, především požadovali vydání generálů Anteho Gotoviny a Janka Bobetka. To chorvatská vláda odmítla, a k ratifikaci

došlo až v roce 2004. Dohoda vstoupila v platnost v únoru 2005 (Samaradžija, Staničić 2004).

Podepsáním SAA se potvrdil statut Chorvatska jako potenciální kandidátské země. Oficiální cesta Chorvatska do EU začala dne 21. února 2003, kdy země podala žádost o členství v Unii, jako první země západního Balkánu (i přesto, že SAA nebyla stále ratifikována). Ambiciózním plánem chorvatské vlády bylo dosažení členství v EU v letech 2008–2010 (Stanivuković 2012). Sám S. Mesič dokonce předvídal, že by se Chorvatsko mohlo stát členem EU do roku 2005 (Cvijetič 2000).

Račanova vláda se potýkala během svého vládnutí s řadou problémů. Nedařilo se řešit ekonomické záležitosti země a problémy nastaly také uvnitř samotné vládní koalice. V roce 2001 opustila vládní kabinet strana IDS, ale i nadále vládu podporovala. Spor nastal později také mezi dvěma nejsilnějšími vládními stranami, který se týkal především spolupráce s ICTY. HSLS se více přikláněla k politice HDZ a s touto spoluprací nesouhlasila. I. Račan poté podal demisi, ale prezident S. Mesič mu dal další důvěru k sestavení nového kabinetu (Boduszynski, Peskin 2003: 1128–1131).

Po podání oficiální žádosti o členství v EU vypracovala Evropská komise na žádost Rady Evropské unie stanovisko deklarující, že Chorvatsko je stabilní demokracií s dobře fungujícím tržním hospodářstvím. Na základě těchto a dalších kritérií měla Evropská komise vydat stanovisko k chorvatské žádosti a podle něj doporučit Radě Evropské unie zahájení jednání. Evropská komise upozornila na několik důležitých oblastí, kterými by se měla chorvatská vláda dále zabývat. Nezbytné bylo zlepšení ochrany práv menšin, lepší podmínky pro návrat srbských uprchlíků a reforma soudnictví. Dále Evropská komise upozorňovala na to, že chorvatské soudy častěji soudí srbské pachatele většinou v nepřítomnosti. Jen v roce 2003 bylo v nepřítomnosti obviněno z válečných zločinů až 27 z 32 Srbů. EU kladla na Chorvatsko jako podmínku pro přijetí plnou spoluprací s ICTY (Evropská komise 2004).

Ani nová vláda nespolupracovala s ICTY dle představ západních představitelů. Vláda byla rovněž pod tlakem občanů podporujících opoziční HDZ a válečné generály z chorvatské občanské války. Lidé často vycházeli demonstrovat do ulic a tyto demonstrace byly často vedeny právě HDZ. Ta kritizovala vyšetřování válečných hrdinů, které označovala za útok na důstojnost a legitimitu „Vlastenecké války“ (Boduszynski, Peskin 2003: 1117–1142).

Popularita HDZ znovu začala růst a v preferencích byla oblíbenější než kterákoli jiná strana. Vláda se začala ocitát v krizi, odešla z ní i druhá nejsilnější strana HSLS

a začala se sblížovat s opoziční HDZ. Nakonec premiér I. Račan rezignoval a vláda následně padla (Jovič 2009: 14–17).

4.2.1. Račanova vláda a ICTY

Spolupráce Chorvatska s ICTY se od roku 2000 postupně začala zlepšovat, i když dle západních představitelů nebyla stále zcela ideální. Evropská komise vítala v roce 1996 přijetí ústavního zákona pro spolupráci s ICTY, kterým byl založen Úřad vlády pro spolupráci s Mezinárodním soudním dvorem a s ICTY. Do roku 2003 se ICTY podařilo odsoudit 5 chorvatských občanů a 27 Chorvatů z Bosny a Hercegoviny. (Evropská komise 2004).

Neustále se však vedly diskuze ve vládní koalici o míře spolupráce Chorvatska s ICTY, také v reakci na demonstrace společnosti probíhající za podpory opoziční HDZ (BBC 2000b). Několik chorvatských generálů podepsalo otevřený dopis proti tomu, že „vláda považuje za zločince ty, kteří v devadesátých letech bojovali za Chorvatsko ve vlastenecké válce.“ (Perenčević, Rychlík 2007: 399) V dubnu 2000 se Račanově vládě podařilo prosadit Deklaraci o spolupráci s ICTY, ve které se kabinet zavázal vydat zločince spravedlnosti (BBC 2000b). Důkazem zlepšení spolupráce země s ICTY bylo i dlouho odmítané vydání Mladena „Tuty“ Naletiliče za Tudjmanovy vlády (BBC 2000a). Premiér Račan byl především proti vyšetřování vojenských operací Blesk a Bouře a proti vydání generálů J. Bobetka a A. Gotoviny (Perenčević, Rychlík 2007: 399).

Bosenskochorvatský generál Tihomir Blaškič byl obviněn z válečných zločinů v roce 1995 a sám se o rok později vzdal ICTY. V roce 2000 byl odsouzen na 45 let, s čímž Račanova vláda i veřejnost nesouhlasila hlavně z toho důvodu, že se sám vydal. Blaškičův trest byl nakonec snížen na 9 let, taky díky vydání požadovaných dokumentů vládou vztahujících se k případu (Erözden 2001: 7–11).

V roce 2001 navštívila Chorvatsko hlavní žalobkyně ICTY Carla del Ponte, aby vyjedнала konkrétní postupy při vydávání válečných zločinců. Problémem však bylo, že Chorvatsko souhlasilo s vydáním těch válečných zločinců, které samo za takové zločince uzná. Kroky vlády by se daly označit spíše za politické, aby především zlepšila obraz země u západních představitelů. Vláda měla problém udržet už tak křehkou popularitu u občanů a vydávala ne příliš známé válečné zločince.

Jedním z dalších problematických případů byl generál Mirco Norac, který byl obžalován chorvatským soudem poté, co se objevily hromadné hroby Srbů u města Gospič. V Chorvatsku se také kvůli jeho případu strhla velká vlna protestů. M. Norac uprchl a souhlasil pouze s vydáním chorvatským soudům, nikoli ICTY, s čímž později ICTY souhlasil. Chorvatská vláda jej však v červnu 2004 ICTY vydala a nakonec byl souzen společně s Rahimem Ademim v případě zvaném *Medacká kapsa*. (Michaeli 2011: 47–48) Ten byl obviněn v roce 2001 a sám se vzdal ICTY po tom, co se Račanova vláda shodla na tom, že jej společně s A. Gotovinou vydá. A Gotovina však uprchl a nemohl být souzen (BBC 2001).

Generál J. Bobetko byl obžalován za zabití několika stovek srbských civilistů v roce 1993 v oblasti *Medacké kapsy*. Chorvatská veřejnost ho považovala za válečného hrdinu především z důvodu osvobození Dubrovníku a také kvůli jeho naplánování operace Bouře. Vláda jej odmítala vydat především kvůli jeho vysokému věku⁹ a velmi špatnému zdravotnímu stavu a také pod hrozbou demonstrací a občanských nepokojů, pokud by vláda rozhodla jinak. ICTY nakonec jeho případ odložil ze zdravotních důvodů. J Bobetko zemřel v dubnu 2003. (Michaeli 2011: 54–55).

4.3. Sanaderova vláda

Nové volby se v Chorvatsku konaly v listopadu 2003 a vyhrála je opoziční HDZ. Důvodů k úspěchu strany může být hned několik. Ačkoli strana dříve prosazovala protivládní postoj kvůli spolupráci s ICTY, po svém nástupu k moci radikálně otočila. Novým premiérem se stal lídr HDZ Ivo Sanader. HDZ pokračovala v úspěšné demokratizaci země a jedním z hlavních cílů nové vlády bylo členství v EU a NATO. Nová vláda začala podnikat všechny kroky k tomu, aby mohla vstoupit do EU společně s Rumunskem a Bulharskem již v roce 2007, jak si také stanovila ve vládním programu (Vláda Republiky Hrvatske 2003).

Rada Evropské unie vypracovala hodnocení pokroků chorvatské vlády k přijetí do EU, které předložilo komisi, a ve které stálo: V oblasti politických kritérií je Chorvatsko stabilní demokracií s fungujícím systémem právního státu. Dále bylo pozitivně Chorvatsko hodnoceno v oblasti ekonomických kritérií. Roční nárůst HDP od roku 2000 se pohyboval v rozmezí 4–6 % a HDP na obyvatele v roce 2002 činilo 5 400 euro a celkové HDP země se pohybovalo na úrovni 23,8 miliard euro. Zároveň však

⁹ V době jeho obvinění mu bylo 83 let (The New York Times 2003).

bylo Chorvatsko upozorňováno, že je nadále potřeba zlepšit ochranu práv menšin, vytvořit lepší podmínky pro návrat uprchlíků, provést potřebnou reformu justice a zlepšit regionální spolupráci. Komise nadále požadovala také plnou spolupráci s ICTY, především tlačila na vydání generála A. Gotoviny. Ve zprávě byly rovněž kritizovány chorvatské soudy a jejich posuzování válečných zločinů (Evropská komise 2004).

Důležitým datem pro zemi se stal den 18. červen 2004, kdy se EU rozhodla udělit Chorvatsku status kandidátské země. K tomu nejspíš napomohlo i to, že se generálové Ivan Čermak a Mladen Markač, kteří byli obviněni společně s A. Gotovinou za válečné zločiny proti srbskému obyvatelstvu, dobrovolně vzdali Haagu (Lidové noviny 2008).

V prosinci 2004 se Evropská komise definitivně rozhodla, že doporučí zahájení přístupových rozhovorů ke dni 17. března 2005, pokud bude splněna podmínka plné spolupráce Chorvatska s ICTY. Členské země, které podporovaly vstup Chorvatska do EU, byly Slovensko, Slovinsko, Maďarsko a Rakousko. Naopak hlavním odpůrcem byla Velká Británie, která trvala na dopadení A. Gotoviny a jeho předání ICTY. S tímto přístupem souhlasilo i Polsko a Nizozemsko. Podobná situace nastala v roce 1991, kdy Velká Británie odmítala uznat nezávislost země (Blahušiak 2005: 76). Posoudit spolupráci s ICTY měla nejen nově vytvořená ad hoc skupina, ale také hlavní žalobkyně ICTY C. del Ponte. Prakticky byla po celou dobu jednou z hlavních překážek pro zahájení přístupových rozhovorů s EU. Vlády jednotlivých zemí západního Balkánu usilujících o vstup se obávaly, kterého z dalších svých lidí budou muset na její popud vydat do Haagu. V roce 2005 dokonce obvinila Vatikán, že pomohl nejhledanějšímu uprchlému zločinci Chorvatska a poskytl mu úkryt (BBC 2005). Hlavní podmínka, předání A. Gotoviny ICTY nebyla splněna. EU dne 22. února 2005 vyhlásila stanovisko, že bez splnění této podmínky přístupové rozhovory nebudou zahájeny. Generála A. Gotovinu se však i přes snahy Chorvatů dopadnout nepodařilo. Dne 16. března 2005 C. del Ponte vydala negativní zprávu ohledně spolupráce Chorvatska s ICTY i navzdory tvrzení premiéra I. Sanadera, že se A. Gotovina nenachází v Chorvatsku a není tak v jejich moci ho dopadnout. Evropská rada se rozhodla odložit přístupové rozhovory na dobu neurčitou. Proti tomuto rozhodnutí se ihned ohradilo Slovensko, Rakousko a Maďarsko, tedy státy podporující vstup Chorvatska do EU (Blahušiak 2005: 77).

Navzdory tomu, že se dříve HDZ profilovala jako hlavní odpůrkyně spolupráce s ICTY a byla proti vydávání chorvatských občanů, vydala Sanaderova vláda víc chorvatských generálů než vláda I. Račana. Sanaderova vláda totiž nemusela čelit

velkým demonstracím podporovaných opozicí, jelikož středolevé strany byly nakloněny spolupráci s ICTY. Také hospodářská situace od roku 2003 se výrazně zlepšovala. (Pavlakovič 2010: 1719–1721).

Chorvatská vláda po odložení zahájení přístupových rozhovorů začala intenzivně plnit a prosazovat své cíle, které si prosadila ve vládním programu na roky 2003–2007. Mezi hlavní priority programu patřily především vstup do EU a NATO a také plnění mezinárodních závazků a spolupráce s ICTY: „*Vláda bude plně respektovat závazky Chorvatské republiky a podporovat spolupráci s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. Vláda odsuzuje všechny válečné zločiny a je odhodlána dostat válečné zločince před soud.*“ (Vláda Republiky Hrvatské 2003)

Situace se pro Chorvatsko změnila zcela nečekaně dne 3. října 2005 na zasedání pracovní skupiny pro Chorvatsko v Lucemburku. Hlavní žalobkyně ICTY C. del Ponte do nedávna zcela jasně vyjadřovala, že Chorvatsko je nespolupracujícím státem, nicméně v Lucemburku sdělila, že chorvatská vláda od jejich posledního setkání udělala mnohé pro zlepšení spolupráce a vydává veškeré úsilí pro dopadení generála A. Gotoviny. Vyjádřila se tak ve prospěch Chorvatska a označila jej za spolupracující zemi (Euractiv 2005a).

Rada Evropské unie se posléze rozhodla na základě doporučení pracovní skupiny, že Chorvatsko nyní splňuje veškeré stanovené podmínky a přístupové rozhovory mohly začít dne 3. října 2005. Ve svém prohlášení však Rada Evropské unie trvala na tom, že stanovené podmínky musí být plněny po celou dobu přístupových rozhovorů, a při jejich případném porušení mohou být kdykoliv zastaveny a výrazně zpomaleny (Rada Evropské unie 2005). Překvapujícím faktem na tom je to, že hlavní podmínkou pro zahájení rozhovorů bylo především dopadení A. Gotoviny, k čemuž fakticky stále nedošlo. V prosinci 2005 byl nakonec zatčen (Euractiv 2005b).

I když Chorvatsko po vydání A. Gotoviny splnilo podmínku k zahájení přístupových rozhovorů, stále se objevovaly problémy s vydáváním příslušných vojenských dokumentů z operace Bouře. To chybělo k dovršení plné spolupráce s ICTY. Premiérka Jadranka Kosor, která nastoupila po I. Sanaderovi, prohlásila, že Chorvatsko podnikne všechny kroky k nalezení těchto dokumentů. V červnu roku 2010 nový hlavní žalobce ICTY S. Brammert prohlásil, že Chorvatsko stále nedodalo všechny dokumenty, a označil spolupráci za neúplnou (ICTY 2010).

V září 2004 se také objevil diplomatický spor se Slovinskem. Chorvatská policie totiž na sporném pohraničním území¹⁰ zadržela několik opozičních slovinských politiků. Tehdejší slovinský premiér Anton Rop pohrozil, že Slovinsko nepodpoří chorvatské členství v EU a že zahájí adekvátní procedury proti Chorvatsku. To označilo postoj Slovinska za nevhodnou metodu nátlaku. I. Sanader navíc prohlásil, že si s výroký A. Ropa velké starosti nedělá. Dle I. Sanadera mělo Chorvatsko před sebou jasnou vlastní cestu do EU, která stojí na sdílení evropských hodnot (BBC 2004).

Chorvatsku se nakonec podařilo přes všechny překážky uzavřít přístupové rozhovory v roce 2011 a členem EU dne 1. července 2013.

4.3.1. Případ Gotovina

Ve chvíli, kdy Račanova vláda podala žádost o členství v EU, začala EU diplomaticky tlačit na spolupráci Chorvatska s ICTY. Spoluprací se myslelo nejen vydávat příslušné dokumentace, ale především největší tlak se vyvíjel na vydání generála A. Gotoviny. ICTY na něj vydal zatykač v roce 2001 a ještě téhož roku se mu podařilo uprchnout neznámo kam. Navíc chorvatská vláda byla obviňována, že mu umožnila útěk, a také na Sanaderovu vládu padalo podezření, že ví, kde se A. Gotovina ukrývá. Jeho jméno bylo také často užíváno kritiky spolupráce s ICTY a na jeho podporu se konalo mnoho demonstrací (Bartlett 2003: 60).

A. Gotovina byl jen jedním z mnoha na dlouhém seznamu podezřelých z válečných zločinů v bývalé Jugoslávii, ale přesto se stal nejpřednějším problémem na cestě Chorvatska do EU. Stal se symbolem nejen sporu mezi Chorvatskem a ICTY, ale pro část chorvatské veřejnosti je také symbolem nezávislého Chorvatska a legendou občanské války v Chorvatsku. Sám A. Gotovina dlouhou dobu pobýval mimo zemi, ale na počátku války se vrátil zpět, aby mohl bránit svou vlast.¹¹ V roce 1993 byl za své působení ve Splitské operativní zóně a za boje v Západní Slavonii povýšen na generála. Důvodem pro jeho vysokou popularitu je pravděpodobně jeho zapojení v operaci Bouře. ICTY obvinil spolu s A. Gotovinou také velitelé I. Čermaka a M. Markače, a to

¹⁰ Kvůli tomu blokovalo Slovinsko vstup Chorvatska do EU kvůli hraničnímu sporu o námořní hranici v Piranském zálivu. Tento spor se táhl již od roku 1991. Až teprve v roce 2009 bylo Slovinsko ochotno odblokovat přístupové rozhovory (rozhlas.cz 2009).

¹¹ Ante Gotovina uprchl za komunistického režimu pryč ze země a dlouhou dobu působil v cizinecké legii. I díky tomu mohly být využity jeho zkušenosti pro novou nezávislou armádu Chorvatska. V roce 1986 byl ve Francii odsouzen na pět let za ozbrojenou loupež. Advokáti jeho vinu odmítali a tvrdili, že jeho odsouzení je namířeno proti Chorvatsku. Po roce ve vězení byl A. Gotovina propuštěn (Pavlaković 2010: 1711–1712).

ze zločinů politicky, rasově a nábožensky motivovaných, deportací a násilného přesunu srbského obyvatelstva, plnění soukromého a veřejného majetku, vražd a nelidských činů a krutého zacházení (Pavlakovič 2010: 1710–1711).

Myšlenka zatčení A. Gotoviny vzbuzovala u mnoha obyvatel odpor. V období mezi roky 2001 a 2004 byly vyvěšovány billboardy s jeho fotkou a slogany: „*Heroj! A ne zločinac!*“¹² (viz. Obrázek 4.) V únoru 2000 až 85 % lidí věřilo, že A. Gotovina byl hrdina a 54 % bylo proti jeho zatčení. Ti, kteří nesouhlasili s jeho vydáním ICTY, křičeli hesla jako: „*Nevydáme Gotovinu a Vlast, kterou jsme získali krví*“ nebo „*Neplatíte za vstup do EU Gotovinou!*“ (Tamtéž 2010: 1718–1719). Tato hesla dokazují, že většina občanů by raději odložila vstup do EU, jen aby nemuseli vydat svého národního hrdinu. Sám I. Sanader trval na nevině generála A. Gotoviny. V roce 2002 ho dokonce označil za válečného hrdinu. Po vydání negativního stanoviska o rozhovorech Sanaderova vláda reagovala tím, že přijala nový Akční plán, který měl za cíl uprchlého generála dopadnout. I. Sanader říkal, že je důležité, aby byl A. Gotovina dopaden a předán ICTY, kde by měl svou nevinu dokázat (Lamont 2010: 11–16). Chorvatská vláda, aby ukázala, že to myslí s dopadením A. Gotoviny vážně, a demonstrovala tak, že netuší, kde se skrývá, přijala na jaře 2004 přítomnost zahraničních inteligenčních služeb v Chorvatsku, aby mohli Gotovinu lokalizovat (Jovič 2006: 23).

Jak bylo zmíněno, jeho popularita nejvíc narostla po operaci Bouře. Jako symbol byl vybrán také proto, že byl mnoha Chorvaty považován za vzor chorvatského vojáka. Ostatní generálové oproti němu měli příliš dlouhou kariéru u JLA a nebo nebyli etnickými Chorvaty (Pavlakovič 2010: 1713–1715).

Operace Bouře byla zahájena dne 4. srpna 1995 pod vedením A. Gotoviny. Tato operace, namířena proti Republice Srbská krajina, měla za úkol osvobodit chorvatské území a znovu ho integrovat zpět do Chorvatska. Již v květnu 1995 Chorvaté úspěšně provedli operaci Blesk. Srbské, respektive krajinsko-srbské síly byly demoralizované a nebyly již tak početné a rychle se rozpadly. Chorvatská vláda tak již dne 7. srpna oznámila, že boje skončily. Avšak ještě měsíc po této vojenské akci svědkové pozorovali vojenské jednotky, ale také civilisty a několik jednotlivců v uniformách chorvatské armády, jak systematicky drancují a pálí srbský majetek napříč Republikou Srbskou Krajinou. Mnoho starších civilistů, kteří se rozhodli zůstat nebo nemohli odejít, bylo zavražděno (Tamtéž: 1713–1715).

¹² Hrdina, ne zločinec!

Sanaderova vláda HDZ vydala více chorvatských generálů než Račanova. Ještě do roku 2003, dokud byla u vlády středolevá koalice, pořádala HDZ demonstrace proti spolupráci s ICTY. Nicméně po nástupu I. Sanadera k moci HDZ obrátila ve své rétorice a deklarovala plnou spolupráci s ICTY. Samotné dopadení a vydání ICTY generála A. Gotoviny bylo však pro vládu obtížné, protože hned po obvinění v roce 2001 uprchl. Nakonec byl zatčen v noci z 6. na 7. prosince 2005 ve španělském Tenerife na Kanárských ostrovech (Tamtéž: 1719–1721). Po jeho zatčení vypukly ve Splitu obří demonstrace, kterých se zúčastnilo až 40 tisíc lidí. Prezident S. Mesič toto kritizoval, protože dle něj mohou poškodit vnímání země v EU. Podřízení A. Gotovinu taktéž začali hájit a tvrdili, že jednal dle mezinárodních konvencí, nicméně dokumenty z přípravy operace Bouře ukazovaly opak (Mašková 2005).

V roce 2011 ICTY vydal několik rozsudků nad bývalými chorvatskými generály A. Gotovinou a M. Markačem. Chorvatská vláda i veřejnost se okamžitě postavily proti tomuto rozhodnutí a několik tisíc lidí následně vyšlo do ulic na protesty. Podle vlády byla operace Bouře legální policejní akcí, jejímž cílem bylo osvobození okupovaného chorvatského území. Pro vstup do EU byl také historicky nejmenší počet obyvatel, pouze 23 % Chorvatů (Butkovič 2011). V roce 2012 ICTY zprostil A. Gotovinu viny i M. Markače. Původně si měli odsedět 24 let, resp. 18 let. Toto rozhodnutí samozřejmě pobouřilo srbskou veřejnost i politiky. Prezident bosenské Republiky srbské (jedna ze dvou částí federativní Bosny a Hercegoviny – pozn. autora) Milorad Dodik označil rozhodnutí za „*neuvěřitelné a hanebné*.“ (Šťastka 2012) Naopak dle chorvatského prezidenta Ivo Josipoviče rozsudek potvrdil to, že „*generálové Gotovina a Markač jsou nevinní, že chorvatské vedení i jeho armáda neorganizovali kriminální činy sloužící k vyhnání obyvatelstva a že Chorvatsko nepořádalo etnické čistky*.“ (Tamtéž 2012) Na celém rozhodnutí by se dal jako paradoxní označit právě fakt, že nedopadení A. Gotoviny bylo hlavní překážkou před zahájením přístupových rozhovorů s EU a byl osvobozen právě rok před vstupem (Tamtéž 2012).

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá cestou Chorvatska k zahájení přístupových rozhovorů od získání své nezávislosti. Cílem práce je analyzovat jeden z důležitých problematických bodů, který se během vyjednávání mezi Chorvatskem a EU objevil, a tím byla špatná spolupráce s ICTY. EU stanovila mnoho podmínek, které muselo Chorvatsko před samotným zahájením rozhovorů, ale i po něm plnit. Největší důraz byl však kladen na spolupráci s ICTY, jelikož tato podmínka, která zahrnovala dopadení generála A. Gotoviny, byla hlavní pro zahájení přístupových rozhovorů. Na začátku práce jsou stanoveny dvě výzkumné otázky:

1. *Proč bylo pro Chorvatsko problematické spolupracovat s ICTY?*
2. *Jak se spolupráce lišila napříč vládami?*

K uvedení problematiky spolupráce Chorvatska s ICTY a k zodpovězení dvou výše uvedených otázek, bylo na začátku nutné vysvětlit, co vedlo ke zřízení ICTY. Rovněž se práce zaměřila na konkrétní podobu vztahů EU vůči celému regionu západního Balkánu, do kterého bylo Chorvatsko zařazeno. Již v předvstupních finančních nástrojích a při uzavírání několika dohod, se projevovala nutnost nejen Chorvatska vypořádat se se spoluprací s ICTY.

Chorvatsko jakožto země bývalé Jugoslávie se na rozdíl od ostatních zemí střední a východní Evropy muselo vypořádat s válečným konfliktem, který tuto zemi zasáhl v 90. letech bezprostředně po vyhlášení samostatnosti. Stejně tak se muselo potýkat s autoritářským režimem F. Tudjmana. Na začátku práce je nastíněna historie rozpadu Jugoslávie. Během té doby docházelo k mnoha válečným zločinům, které Evropa prakticky nepamatovala od dob druhé světové války. Právě kvůli tomu byl také zřízen ICTY, který měl a doposud má za úkol soudit válečné zločince. Jeho vznik, práce a rovněž reakce na něj jsou předmětem třetí kapitoly.

Ve druhé kapitole je nastíněna politika EU vůči regionu západního Balkánu. Pro EU bylo důležité tento region stabilizovat, aby se země mohly přiblížit k evropské integraci. EU reagovala nejen humanitární pomocí a zprostředkováváním mírových rozhovorů, ale především se zapojila pomocí několika finančních nástrojů, přes které měly být financovány různé oblasti, které potřebovaly před vstupem mnoho úprav. Těmito programy byly například program CARDS, SAPARD či IPA. Aby však mohlo

Chorvatsko čerpat z těchto programů, bylo nutné spolupracovat s ICTY. Tato podmínka byla stanovena v SAP a později také v Soluňské agendě.

Poslední čtvrtá kapitola se zabývala vývojem politiky jednotlivých chorvatských vlád od počátku 90. let až po začátek přístupových rozhovorů, jejich vztahu k EU a především jejich spolupráce s ICTY. EU stanovila mnoho podmínek, které muselo Chorvatsko na své cestě ke vstupu splnit. Spolupráce s ICTY však byla klíčovým problémem. Otevření přístupových rozhovorů bylo ze strany EU podmíněno spoluprací nejen ve formě vydávání válečné dokumentace, ale především ve vydávání válečných zločinců. Hlavním symbolem této problematiky se stal bývalý generál A. Gotovina, kvůli jehož nevydání byly dokonce přístupové rozhovory odloženy. Chorvatská vláda pod vedením prezidenta F. Tudjmana v 90. letech nevyvíjela příliš velké úsilí spolupracovat s ICTY a zločinců moc nevydávala. Zlom přišel až po roce 1999, respektive v roce 2000, kdy nastoupila vláda I. Račana, která byla více prozápadní, a jejím cílem bylo vstoupit do EU. Musela se potýkat s příliš silnou opozicí, která tvrdě odmítala spolupracovat s ICTY, ale také se svými vnitřními problémy. I přesto, že tato vláda nastavila prozápadní kurz, nelze říci, že se spolupráce s ICTY výrazně zlepšila. Například nebyla příliš nakloněna vydání klíčových obžalovaných, kterými byli generál J. Bobetko a generál A. Gotovina. Vládě I. Račana se povedlo pouze podat přihlášku do EU. Zahájit přístupové rozhovory se však podařilo až příští vládě I. Sanadera, která nastoupila v roce 2004. Jak bylo naznačeno, otevření rozhovorů o vstupu nebylo jednoduchou záležitostí. EU kladla na Chorvatsko podmínku, že pro zahájení negociací je klíčové, aby dopadlo A. Gotovinu a předalo ho ICTY. Pro mnoho Chorvatů však byl tento bývalý generál vnímán jako válečný hrdina, který se zasadil o vytvoření samostatného Chorvatska a také symbolem boje proti agresi Srbů. Právě zde můžeme částečně vidět odpověď na první výzkumnou otázku. Spolupráce s ICTY byla velmi úzce propojena s chorvatským nacionalismem, proto nejen vydání A. Gotoviny, ale také mnoha dalších generálů a velitelů, například J. Bobetky, R. Ademiho, T. Blaškiče či M. Noraca bylo velmi citlivou záležitostí. Stejně tak bylo citlivé vyšetřování operací Bouře a Blesk, které byly vedeny za osvobození chorvatského území. Jakákoli snaha vlád spolupracovat s ICTY se velmi odrážela na podpoře vlády ze strany občanů, a proto se většinou otázce spolupráce vyhýbaly nebo spolupracovaly jen velmi vágně. Pro Chorvatsko bylo tedy problematické spolupracovat především kvůli silnému nacionalismu, a také kvůli tomu, že si většina občanů ale také politiků, myslelo, že za válku a většinu válečných zločinů mohou právě Srbové a Chorvatům je křivděno.

Spolupráce napříč třemi chorvatskými vládami, které byly předmětem této práce, se výrazně lišila. Během Tudjmanovy éry autoritářského vládnutí nelze o spolupráci s ICTY příliš hovořit. Chorvatsko se muselo nejdříve vypořádat nejen s válečným konfliktem, ale především s jeho následky. Bylo nutné stabilizovat zemi, zlepšit jeho ekonomiku, infrastrukturu atd. Zároveň se museli vypořádat také s výstavbou nových domů, návratem uprchlíků včetně těch srbských. F. Tudjman horlivě bránil jakékoli snaze vyšetřovat zločiny, které se odehrály během operací Bouře a Blesk v roce 1995. Chorvatsko se s většinou zločinů snažilo vyrovnat po svém, soudilo ale převážně Srby a navíc v jejich nepřítomnosti. Mnoho odsouzených dostávalo často velmi mírné tresty. I přesto ale vláda vydala ICTY několik odsouzených, šlo ale převážně o bosenské Chorvaty nebo příliš nevýznamné chorvatské velitele.

S nástupem Račanovy vlády v roce 2000 lze sledovat zlepšení spolupráce s ICTY. Především tato vláda vydala dříve odsouzené generály, které F. Tudjman odmítal vydat. Odsouzenými byli například velitel Mladen „Tuta“ Naletilič a Vinko „Štela“ Martinovič. Stejně tak nový prezident S. Mesič prosazoval vstřícnější politiku vůči ICTY. V roce 2000 dokonce Račanova vláda přijala deklaraci o spolupráci s ICTY, ve které se zavazovala vydat zločince spravedlnosti. Ale i tato vláda se v určitém ohledu vymezovala vůči spolupráci s ICTY. Především stále trvalo přesvědčení, že operace Bouře a Blesk byly legitimními vojenskými zásahy. I přesto, že tato vláda byla prozápadní a chtěla se integrovat do evropských struktur, odmítala vydávat válečné zločince. Šlo především o zmíněného J. Bobetku a A. Gotovinu.

Největší změny však nastaly po nástupu HDZ vlády pod vedením premiéra I. Sanadera. Této vládě se podařilo vydat mnoho generálů, které předchozí vlády nechtěly vydat. Například byl vydán M. Norac, I. Čermak a také M. Markač. Chorvatsko mělo zahájit přístupové rozhovory dne 17. března 2005, ačkoli klíčovou podmínkou bylo vydání generála A. Gotoviny. Ten však uprchl ze země a ukrýval se neznámo kde. Sanaderova vláda byla obviňována, že nevyvíjí dostatečné úsilí k jeho nalezení a dokonce z toho, že ví, kde se ukrývá. Proto byly přístupové rozhovory odloženy a nakonec byly zahájeny až v říjnu 2005. Samotný generál byl nalezen až v prosinci 2005 na Kanárských ostrovech.

Dle výše uvedených faktů můžeme nalézt odpověď na druhou výzkumnou otázku. Nejrozdílněji se spolupráce jevila mezi vládou F. Tudjmana a dvěma následujícími vládami, I. Račana a I. Sanadera. Oproti těmto dvěma vládám se dá říci, že vláda F. Tudjmana téměř vůbec nespolupracovala, což lze vidět nejen na jeho

výrocích, ale také na počtu vydaných obžalovaných do ICTY. Během vládnutí F. Tudjmana bylo Chorvatsko také ve značné mezinárodní izolaci. Oproti tomu spolupráce I. Račana a I. Sanadera se příliš nelišila. Obě tyto vlády byly velmi nakloněny vstupu do EU, avšak Račanova vláda to měla z hlediska spolupráce o něco těžší, a to především z toho důvodu, že byla pod velkým tlakem opozice a také občanů, kteří příliš často demonstrovali proti vládě a jejich spolupráci s ICTY. Také se musela vypořádat se špatnou ekonomickou situací země. Sanaderova vláda nebyla pod tak obrovským tlakem ze strany nacionalistů, a rovněž se této vládě podařilo vydat klíčové obžalované velitele a generály ICTY. Rovněž se podařilo za této vlády ratifikovat klíčovou SAA, po které byl Chorvatsku přidělen status kandidátské země. Především se pak za Sanaderovy vlády podařilo dopadnout A. Gotovinu. Rozhodně je nutné říct, že vláda I. Sanadera na tom byla vzhledem k tomu, že nestála proti nacionalisticky postavené opozici a také díky lepší ekonomické situaci, výrazně lépe.

Tato práce mi velmi pomohla rozšířit si povědomí o dění v Evropě a válce v Jugoslávii v 90. letech 20. století. Dle mého názoru je toto téma v české literatuře kvalitně rozpracováno, například v *Dějínách Chorvatska* od Jana Rychlíka a Milana Perenčeviče, nebo také v knize *Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991 – 1995* od Nigela Thomase a Krunoslava Mikulana. Především druhá zmíněná kniha je velmi dobře zpracovaná jak textem, tak také doplněním o mapy, fotografie nebo vyobrazení výstroje a výzbroje jednotlivých armád. I přes to, že Chorvatsko je nám zemí velmi blízkou, mnoho Čechů zde každoročně jezdí například na dovolené, tak existuje jen malé povědomí o událostech a především válečných zločinech, které se zde udály. Převážně pak v osnovách na středních školách chybí výuka těchto událostí. Dále mi tato práce pomohla uvědomit si, jak pracuje ICTY, jak se jednotlivé chorvatské vlády stavěly nejen ke spolupráci s tímto orgánem, ale také k válečným zločinům. K tématu ICTY bylo rovněž napsáno mnoho článků, například *Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol* od Vjerana Pavlakoviče. Především druhý zmíněný text velmi dobře rozebírá nejen dění v Chorvatsku, práci ICTY, ale také roli A. Gotoviny ve válce v Jugoslávii a proč se stal symbolem Chorvatska.

Prameny a literatura

Aktualne.cz. 2016. „Karadžiče rozsudek zaskočil, tvrdí jeho advokát. Nesouhlasí s ním ani Moskva“ *aktualne.cz*, 25. 3. 2016 (online). Dostupné z: <<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/karadzice-rozsudek-icty-zaskocil-tvrdi-jeho-advokat/r~bce68702f27111e581d2002590604f2e/>> (2. 4. 2016).

Amnesty International. 1996. „International Criminal Tribunals. Handbook for government cooperation“ *Amnesty International*, July 1996. Dostupné z: <<https://www.amnesty.org/en/documents/ior40/007/1996/en/>> (11. 3. 2016).

Bartlett, William. 2003. *Croatia: Between Europe and the Balkans*. Londýn a New York: Routledge.

Bartlett, William. 2008. *Europe's Troubled Region. Economic development, institutional reform and social welfare in the Western Balkans*. Londýn a New York: Routledge.

BBC. 2000a. „Profile: Mladen Naletilič.“ *bbc.co.uk*, 21. 3. 2000 (online). Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/685696.stm>> (10. 3. 2016).

BBC. 2000b. „Croatia votes for war crimes trials“ *bbc.co.uk*, 15. 4. 2000 (online). Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/714068.stm>> (12. 3. 2016).

BBC. 2001. „Croatia's war crimes legacy“ *bbc.co.uk*, 16. 7. 2001 (online). Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1441771.stm>> (12. 3. 2016).

BBC. 2004. „Slovinsko nepodpoří Záhřeb na cestě do EU“ *bbc.co.uk*, 24. 9. 2004 (online). Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2004/09/040924_slovenia_croatia_0620.shtml> (6. 4. 2016).

BBC. 2005. „War crimes chief accuses Vatican“ *bbc.co.uk*, 20. 9. 2005 (online). Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4263426.stm>> (16. 3. 2016).

„Biography of Ivo Sanader“ *thebiography.us*, (online). Dostupné z: <<http://thebiography.us/en/sanader-ivo>> (15. 3. 2016).

Birdsall, Andrea. 2006. „The international Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – Towards a More Just Order?“ *Peace Conflict & Development* (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.bradford.ac.uk/social-sciences/peace-conflict-and-development/issue-8/Int-Criminal-Tribunal.pdf>> (7. 3. 2016).

Blahušiak, Igor. 2005. „Zahraničná a bezpečnostná politika Chorvátska“ Pp. 55-104 in Stýskalíková, Věra, Hubert, Smekal (eds.). *Zahraniční a bezpečnostní politika*

Slovinska, Chorvatka a Rumunská a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině.
Brno: Masaryková univerzita v Brně.

Boduszynski, Mieczyslaw, Peskin, Victor. 2003. „International Justice and Domestic Politics: Post-Tudjman Croatia and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia.“ *Europe-Asia Studies* 55 (7), 1117-1142. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0966813032000130710>> (10. 3. 2016).

Butkovič, Davor. 2011. „Samo 23% Hrvata za ulazak u EU! Čak 95% smatra presudu nepravednom“ *jutarnji.hr*, 16. 4. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.jutarnji.hr/istrazivanje-nakon-presude-gotovini--samo-23--hrvata-za-ulazak-u-eu/939458>> (12. 3. 2016).

Caplan, Richard. 2005. *Europe and the Recognition of New States in Yugoslavia.* Cambridge: Cambridge Press.

„Completion Strategy“ *ICTY*, (online). Dostupné z: <<http://www.icty.org/en/about/tribunal/completion-strategy>> (18. 3. 2016).

Cvijetič, Saša. 2000. „Our Goals Can Only Be Achieved through Co-operation. An interview with the President of Croatia, Stipe Mesič.“ *ce-review.org*, 15. 5. 2000 (online). Dostupné z: <http://www.ce-review.org/00/19/interview19_mesic.html> (10. 3. 2016).

Erözden, Ozan. 2001. „Croatia &/v. ICTY: A Difficult Year of Co-operation.“ *Center for Policy Studies, Blue Bird research group*, 15. 1. 2001 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://web.ceu.hu/cps/bluebird/pap/erozden1.pdf>> (12. 3. 2016).

Euractiv.cz. 2005a. „Chorvatsko začalo jednat s EU o členství“ *euractiv.cz* 4. 10. 2005, (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/chorvatsko-zaalo-jednat-s-eu-o-lenstv>> (10. 3. 2016).

Euractiv.cz. 2005b. „Chorvatský generál Gotovina zadržen ve Španělsku“ *euractiv.cz*, 9. 12. 2005 (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/chorvatsk-generl-gotovina-zadren-ve-panlsku>> (10. 3. 2016).

Euractiv. 2013. „EU a západní Balkán“ *euractiv.cz*, 27. 12. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>> (8. 3. 2016).

„EU-Croatia relations.“ *Evropská komise*, (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/croatia/eu_croatia_relations_en.htm> (10. 3. 2016).

Evropská komise. 1997. „Regional Approach to the countries of South-Eastern Europe: Compliance with the conditions set out in the Council Conclusions of 29 April 1997“ *Evropská komise*, October 1997 (online; Pdf). Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/9710_report_a_en.pdf> (10. 3. 2016).

Evropská komise. 1999a. „Community Association and Reconstruction Assistance to the Western Balkan.“ *Evropská komise*, 8. 12. 1999 (online). Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-99-963_en.htm> (7. 3. 2016).

Evropská komise. 1999b. „Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Stabilisation and Association process for countries of South-Eastern Europe.“ *Evropská komise*, 26. 5. 1999 (online, Pdf). Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/3571/1/3571.pdf>> (7. 3. 2016).

Evropská komise. 2000a. „The CARDS programme (2000 – 2006).“ *Evropská komise*, 5. 2. 2007 (online). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:r18002&from=CS>> (9. 3. 2016).

Evropská komise. 2000b. „Smlouva o finančním programu CARDS.“ *Evropská komise* (online; Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/publications/cards_regulation_en.pdf> (9. 3. 2016).

Evropská komise. 2004. „Opinion on Croatia’s Application for Membership of the European Union.“ *Evropská komise*, April 2004 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0257&from=EN>> (9. 3. 2016).

Evropská komise. 2005. „Council and Commission decision concerning the conclusion of the Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Croatia, of the other part“ *Evropská unie*, (online). Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:88b0b669-8157-49db-a2d3-b7c1e23c596a.0005.02/DOC_1&format=HTML&lang=en&parentUrn=CELEX:32005D0040> (8. 3. 2016).

Evropská komise. 2006. „Sdělení komise. Západní Balkán cestě do EU: upevňování stability a zvyšování prosperity“ *Komise Evropských společenství*, (online; Pdf). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0027&from=EN>> (8. 3. 2016).

Evropská komise. 2009. „Croatia 2009 Progress Report.“ *Evropská komise*, 14. 10. 2009 (online; Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/hr_rapport_2009_en.pdf> (9. 3. 2016).

Evropský parlament. 2016. „Země západního Balkánu“ *European Parliament*, (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.5.2.pdf> (8. 3. 2016).

Evropská rada. 2000. „Santa Maria da Feira European Council“ *europa.eu*, June 2000 (online). Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/en/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm> (8. 3. 2016).

„Financial assistance“ *European Commission*, (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/archives/how-does-it-works/financial-assistance/index_en.htm> (9. 3. 2016).

Goldstein, Ivo in Hrabcová, Jana. 2009. *Cesta Chorvatska do Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita.

Had, Miloslav. 2006. „Úloha EU a mezinárodních organizací při stabilizaci balkánského regionu.“ In: Dienstbier, Jiří, Jiřina Dienstbierová, Miloslav Had, Zdeněk Matějka, Stanislav Stach, Judita Šťouráčová (eds.) 2006. *Stabilita Balkánu a Evropská unie – příspěvek České republiky*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, pp. 17 – 44.

Hloušek, Vít. 2000. „Parlamentní volby v Chorvatsko 2000.“ *cepsr.com*, (online). Dostupné z: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=131>> (10. 3. 2016).

Holíková, Alena. 2010. „Válka v Bosně a Hercegovině: 2. Balkán a válka v Bosně a Hercegovině.“ *valka.cz*, 26. 7. 2010 (online). Dostupné z: <<http://www.valka.cz/13707-Valka-v-Bosne-a-Hercegovine-2-Balkan-a-valka-v-Bosne-a-Hercegovine>> (7. 3. 2016).

ICTY. 2006. „Summary of appeals judgement for Mladen Naletilič and Vinko Martinović“ *ICTY*, May 2006 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.icty.org/x/cases/naletilic_martinovic/acjug/en/060503_Naletilic_Martinovic_summary_en.pdf> (12. 3. 2016).

ICTY. 2010. „Address of Serge Brammertz, Prosecutor of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia to the Security Council on 18 June 2010“ *ICTY*, 18. 6. 2010 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.icty.org/x/file/Press/Statements%20and%20Speeches/Prosecutor/100618_proc_brammertz_un_sc_en.pdf> (12. 4. 2016).

ICTY. 2016. „Key figures of ICTY cases“ *ICTY*, 12. 2. 2016 (online): Dostupné z: <<http://www.icty.org/en/cases/key-figures-cases>> (2. 4. 2016).

„Ivica Račan“ *Socjalne Demokratska Partija*, (online). Dostupné z: <<http://www.sdp.hr/clan/ivica-racan/>> (15. 3. 2016).

Jones, R.W.D. John. 1996. „The implications of the Peace Agreement for the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia.“ (online; Pdf) 226 - 244. Dostupné z: <<http://www.ejil.org/pdfs/7/2/1363.pdf>> (11. 3. 2016).

Jovič, Dejan. 2006. „Croatia and the European Union: a long delayed journey.“ *Balkan's Near Eastern Studies* 8 (1): 1 – 27. (online; Pdf). Dostupné z:

<<https://dspace.stir.ac.uk/bitstream/1893/869/1/Jovic,%20JSEB,%20Vol%208,%20No%201,%20April%202006.pdf>> (7. 3. 2016).

Jovič, Dejan. 2009. „Croatia after Tudjman: the ICTY and issues of transitional justice“ Pp. 13 – 28 in Batt, Judy, Jelena, Obradovič-Wochnik (eds.). *War crimes, conditionality and EU integration in the Western Balkans*. Paris: Institute for Security Studies.

Kamm, Henry. 1992. „Yugoslav Refugee Crisis Europe’s Worst Since 40’s“ *nytimes.com*, 24. 7. 1992 (online). Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/1992/07/24/world/yugoslav-refugee-crisis-europe-s-worst-since-40-s.html>> (7. 3. 2016).

King, Faiza Patel, Anne-Marie, La Rosa. „International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: Current Survey“ (online; Pdf). 123 – 179. Dostupné z: <<http://www.ejil.org/pdfs/8/1/1403.pdf>> (11. 3. 2016).

Lamont, K. Christopher. 2010. „International Criminal Justice and the Politics of State Compliance.“ Pp. 1–28 in. Lamont, K. Christopher. 2010. *International Criminal Justice and the Politics of Compliance*. Farnham, Burlington: Ashgate.

Lidové noviny. 2008. „Začal soud s Ante Gotovinou“ *lidovky.cz*, 11. 3. 2008 (online). Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/zacal-soud-s-ante-gotovinou-dfx-/zpravysvet.aspx?c=A080311_144031_ln_zahranici_hel> (10. 3. 2016).

Marolov, Dejan. 2012. „The EU policy towards the dissolution of Yugoslavia Special emphasis on the EU policy towards the Republic of Macedonia.“ *Research Gate*. Dostupné z: <<http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/4710/4500>> (6. 3. 2016).

Martinec, Jan. 1999. „Chorvaté se rozloučili se zesnulým prezidentem“ *idnes.cz*, 13. 12. 1999 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/chorvate-se-rozloucili-se-zesnulym-prezidentem-fup-/zahranicni.aspx?c=991211_092425_zahranicni_jkl> (14. 3. 2016).

Mašková, Martina. 2005. „V Chorvatsku demonstrovali stoupenci generála Gotoviny“ *bbc.co.uk*, 12. 12. 2005 (online). Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2005/12/051212_gotovina_pckg.shtml> (10. 3. 2016).

Michaeli, Keren. 2011. *The Impact of the International Criminal Tribunal for Yugoslavia on War Crime Investigations and Prosecutions in Croatia*. Reykjavik: DOMAC.

Mikulan, Krunoslav, Nigel, Thomas. 2009. *Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991 – 95*. Praha: Grada Publishing a.s.

Milekič, Sven. 2015. „Court Frees Former Croatian PM Sanader“ *balkaninsight.com*, 25. 11. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.balkaninsight.com/en/article/ex-croatian-pm-released-from-custody-prison-11-25-2015>> (19. 4. 2016).

Milenkovičová, Ivana. 2015a. „Bouře, jež zrodila Chorvatsko. Operace Oluja vyhnala z domovů desítky tisíc Srbů“ *lidovky.cz*, 5. 8. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/boure-jez-zrodila-chorvatsko-operace-oluja-vyhнала-z-domovu-desitky-tisic-srbu-g0m-/zpravy-svet.aspx?c=A150805_130451_ln_zahranici_msl> (7. 3. 2016).

Milenkovičová, Ivana. 2015b. „Srbsko ani Chorvatsko nespáchaly za války genocidu, rozhodl soud v Haagu“ *idnes.cz*, 3. 2. 2015 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/chovatsko-a-srbsko-nespachaly-genocidu-za-valky-v-chorvatsku-podle-mezinarodniho-soudniho-dvora-impl-zahranicni.aspx?c=A150203_101332_zahranicni_im> (7. 3. 2016).

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. 2012. „SAPARD“ *Evropské strukturální a investiční fondy* (online). Dostupné z: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Historie-regionalni-politiky-EU-v-Ceske-republice/Predvstupni-nastroje/SAPARD>> (9. 3. 2016).

Miošič-Lisjka, Nives. 2006. „Croatia and the European Union.“ *Policy Studies* 27 (2): 101 – 114.

Operation Joint Endeavour. 1992. „S/RES/743.“ *OSN*, 21. 2. 1992 (online). Dostupné z: <<http://www.nato.int/ifor/un/u920221a.htm>> (7. 3. 2016).

OSN. 1945. „Charta OSN“ *OSN*, (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>> (16. 4. 2016).

OSN. 1993. „S/RES/827.“ *OSN*, 25. 5. 1993 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf> (11. 3. 2016).

OSN. 2008 „Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia.“ *OSN* (online; Pdf). Dostupné z: <http://legal.un.org/avl/pdf/ha/icty/icty_e.pdf> (11. 3. 2016).

Pavlakovič, Vjeran. 2010. „Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol“ *Europe-Asia Studies* 62 (10): 1707 – 1740.

Pelikán, Jan. 1998a. „Chorvatsko.“ Pp. 609–626 in Havlíková, Lubomíra, Jan Pelikán, Ladislav Hladký, Miroslav Šesták, Miroslav Tejchman. 1998. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: Lidové noviny

Pelikán, Jan. 1998b. „Rozklad komunistické federace.“ Pp. 558–583 in Havlíková, Lubomíra, Jan Pelikán, Ladislav Hladký, Miroslav Šesták, Miroslav Tejchman. 1998. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: Lidové noviny.

Pellet, Adam. 1992. „The Opinions of the Badinter Arbitration Committee. A Second Breath for the Self-Determination of Peoples“ *European Journal of International Law*

1992 3 (1), 178 – 185. Dostupné:
<<http://ejil.oxfordjournals.org/content/3/1/178.full.pdf+html>> (20. 3. 2016).

Pěnkava, Pavel. 2006. „Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii.“ *Bulletin advokacie* 2006 (6), 41 – 43. Dostupné z:
<<http://www.cak.cz/assets/files/855/BA0606.pdf>> (11. 3. 2016).

Perenčević, Milan, Jan, Rychlík. 2007. *Dějiny Chorvatska*. Praha: Lidové noviny.

Petar Doric. 2007. „Nations in Transit – Croatia“ [refworld.org](http://www.refworld.org) 14. 6. 2007 (online). Dostupné z: <<http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain?docid=4756ad561a>> (9. 3. 2016).

Rada Evropské unie. 2003. „Thessaloniki agenda“. *Rada Evropské unie*, 16. 6. 2003. (online; Pdf). Dostupné z:
<http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/76201.pdf> (12. 3. 2016).

Rada Evropské unie. 2004. „Nařízení Rady (ES) č. 533/2004 o založení evropských partnerství v rámci procesu stabilizace a přidružení“ *eurlex.cz*, (online). Dostupné z: <<http://www.eurlex.cz/dokument.aspx?celex=32004R0533>> (8. 3. 2016).

Rada Evropské unie. 2005. „Council conclusion on Croatia – Outcome of proceedings“ *European Union*, October 2005 (online; Pdf). Dostupné z:
<<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2012877%202005%20INIT>> (10. 3. 2016).

Rada Evropské unie. 2006. „Nařízení Rady (ES), kterým se zřizuje nástroj předvstupní pomoci (NPP).“ *European Union*, July 2006 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://eurlex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1085&from=EN>> (9. 3. 2016).

Rada Evropy. 2013. „Členské státy Rady Evropy“ *Rada Evropy*, 4. 6. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.radaevropy.cz/clenske-staty-rady-evropy.html>> (10. 3. 2016).

Rangelov. Iavor. 2006. „EU Conditionality and Transitional Justice in the Former Yugoslavia“ *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 2006 (2), 365 – 375. Dostupné z: <<http://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/24/23>> (7. 3. 2016).

Rozhlas. 2009. „Chorvatsko má volnou cestu do EU, Slovinsko odblokuje přístupové rozhovory“ *rozhlas.cz*, 11. 9. 2009 (online). Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropskaunie/_zprava/631831> (12. 4. 2016).

Řehořová, Veronika. 2011. „Deset let Stabilizačního a asociačního procesu v zemích západního Balkánu.“ *Výzkumný záměr* (online, Pdf). Dostupné z: <http://vz.fmv.vse.cz/wp-content/uploads/04_rehorova.pdf> (7. 3. 2016).

Samardžija, Višnja, Mladen, Staničić. 2004. *Croatia on the path towards EU: Conditionality and Challenge of negotiations*. Zagreb: Institute for International Relations.

Sedelmeier, Ulrich. 2010. *Enlargement – From Rules for Accession to a Policy Towards Europe* in: Wallace, Helen, William Wallace, Mark Pollack. 2005. *Policy – Making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.

Schenker, Harald. 2008. „The Stabilization and Association Process: An Engine of European Integration in Need of Tuning“ *European Centre for Minority Issues*. (online, Pdf). Dostupné z: <<http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2008/issue%201/1-2008-Schenker.pdf>> (8. 3. 2016).

„Stability Pact for South-Eastern Europe“ *European Commission*, (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/stability-pact_en.htm> (8. 3. 2016).

Staničić, Mladen. 2002. *Croatia on its Way towards the EU*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.

Stanivuković, Senka Neuman. 2012. „Croatia as the 28th EU Member State: How Did We Get Here and Where Should We Go From Now?“ *Fondation Pierre du Bois* (1). Dostupné z: <<http://www.fondation-pierredubois.ch/en/Papiers-d-actualite/croatia.html>> (10. 3. 2016).

„Stipe Mesič: Prezident of Croatia“ *britannica.com*, (online). Dostupné z: <<http://www.britannica.com/biography/Stipe-Mesic>> (15. 3. 2016).

Stojanović Jelena. 2009. *EU Political Conditionality and Domestic Politics: Cooperation with the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia in Croatia and Serbia*. Budapest: Central European University: Department of International Relations and European Studies.

Sunardi, Teddy. 2000. „Mezinárodní trestní soud a jeho předchůdci.“ *Mezinárodní vztahy* 35 (1), 36 – 46. Dostupné z: <<https://mv.iir.cz/article/view/1245>> (18. 3. 2016).

Šanc, David. 2010. „Evropská unie a západní Balkán.“ Pp. 227 – 249 in: Cabada, Ladislav. 2010. *Aktuální výzvy evropského integračního procesu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Šťástka, Tomáš. 2012. „Haagský soud obrátil. Chorvatský generál Gotovina si 24 let neodsedí“ *idnes.cz*, 16. 11. 2012 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/gotovina-zprosten-0nb-/zahranicni.aspx?c=A121116_095313_zahranicni_ts> (12. 3. 2016).

Štěrba, Václav. 2005. „Evropská unie a západní Balkán. Deset let stabilizace.“ *Mezinárodní politika* 11: 19 – 21.

The New York Times. 2003. „Janko Bobetko, 84, Is Dead; Fought to Free Croats“ *nytimes.com* 30. 4. 2003, (online). Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2003/04/30/world/janko-bobetko-84-is-dead-fought-to-free-croats.html>> (20. 3. 2016).

Tóda, Mirek. 2006. „Vojna na Balkáne“ *sme.sk*, 28. 6. 2006 (online). Dostupné z: <<http://encyklopedia.sme.sk/c/2783450/vojna-na-balkane.html>> (7. 3. 2016).

Tolčinský, Alexander. 2010. „Blesk, který předcházal Bouři“ *rozhlas.cz*, 30. 4. 2010 (online). Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/_zprava/blesk-ktery-predchazel-bouri--727591> (7. 3. 2010).

Ustav Republike Hrvatske. 1990. „Ústava Chorvatské republiky 1990“ *Sabor Republike Hrvatske* (online). Dostupné z: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_56_1092.html> (17. 3. 2016).

Vlada Republike Hrvatske. 2003. „Program Vlade Republike Hrvatske u mandatnom razdoblju 2003 – 2007.“ *Vláda Chorvatské republiky, 23. 12. 2003* (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/dokumenty/ministarstvo/program_rada/Program_vlade_RH.pdf> (10. 3. 2016).

Vukadinović, Radovan. 2003. „Croatia: between Central Europe and the Balkans.“ *Prospects and Risks Beyond EU Enlargement*, 195 – 211. Dostupné z: <http://wbc-inco.net/attach/0866_07_Vukadinovic.pdf> (9. 3. 2016).

Zipfel, Tomáš. 1996. „Německo a uznání suverenity Slovinska a Chorvatska.“ *Mezinárodní vztahy* 31 (2): 54 – 62.

Přílohy

Biografie

Franjo Tudjman

Franjo Tudjman se narodil v roce 1922 kousek od Záhřebu. Ve druhé světové válce bojoval po boku komunistických partyzánů Jozipa Tita. V roce 1960 se v 38 letech stal nejmladším generálem Jugoslávské lidové armády. V roce 1961 opustil armádu kvůli dominanci Srbů a začal se věnovat studiu historie a psaní knih. Jeho nejznámější dílo je *Budování socialistické Jugoslávie*. V roce 1967 se postavil za deklaraci, která usilovala o uznání svébytnosti chorvatštiny, a poté byl obviněn z nacionalismu, zbaven vojenské hodnosti a vyloučen ze Svazu komunistů Jugoslávie. V roce 1972 byl dokonce odsouzen na dva roky za údajný pokus o svržení vlády. V roce 1981 dostal další tentokrát tříletý trest za proustašovské názory. Když padl v Jugoslávii komunismus, založil v roce 1989 stranu HDZ, která následně ve volbách v roce 1990 vyhrála, a F. Tudjman se dostal do čela předsednictva země. V roce 1992 po vyhlášení nezávislosti Chorvatska vyhrál v prezidentských volbách a svůj úspěch zopakoval ještě v roce 1997. Díky jeho nacionalistické politice a výroků vůči nejen Srbsku, ale také vůči Západu, uvedl zemi do mezinárodní izolace. F. Tudjman zůstal v čele Chorvatska až do prosince 1999, kdy podlehl své nemoci. Měl celkem tři děti, Miroslava, Stjepana a dceru Nevenku (Martinec 1999).

Stjepan Mesič

Stjepan Mesič, nebo také někdy zkráceně Stipe Mesič, se narodil v roce 1934. S. Mesič po válce studoval na gymnáziu, kde mu již při studiu bylo nabídnuto členství ve Svazu komunistů Jugoslávie. Po gymnáziu začal studovat právnickou fakultu v Záhřebu, kterou absolvoval v roce 1961. V roce 1963 S. Mesič zahájil svou politickou kariéru, když se stal starostou města Orahovica, odkud také pocházel. Na počátku 70. let se zapojil do tzv. Chorvatského jara a později přišel o své funkce a byl postaven před soud a odsouzen na jeden rok. Na počátku 90. let se přidal k formující se straně HDZ a v květnu 1990 se stal předsedou vlády. V roce 1992 se S. Mesič stal předsedou jedné z komor chorvatského parlamentu. Poté se však dostal do rozporu s F. Tudjmanem

ohledně role Chorvatska v Bosně a pokusil se na svou stranu získat poslance HDZ, aby ho následovali do nově vzniklé strany – Chorvatští nezávislí demokraté. Tato strana však nebyla příliš úspěšná a v roce 1997 založil Chorvatskou národní stranu – Liberální demokraté. V roce 1998 dokonce svědčil před ICTY. Po úmrtí prezidenta Tudjmana a po prezidentských volbách v roce 2000 se stal novým prezidentem. Tento úřad zastával až do roku 2010 (britannica.com).

Ivica Račan

Ivica Račan se narodil v roce 1944 ve městě Ebersbach v Německu. Po válce se s rodinou přestěhoval do Chorvatska, kde v roce 1968 vystudoval práva. Již v roce 1961 vstoupil do Svazu komunistů Chorvatska. V roce 1982 se stal ředitelem Politické školy Jozipa Broze Tita a později v roce 1989 se stal předsedou Svazu komunistů Chorvatska. Po získání samostatnosti Chorvatska se Račanovi povedlo přeměnit komunistickou stranu na Sociálně demokratickou stranu Chorvatska (SDP). V roce 2000 slavili sociální demokraté svůj první úspěch ve volbách a Račan se stal předsedou vlády. Jeho vládě se podařilo ukončit chorvatskou mezinárodní izolaci, do které zemi uvedl předchozí prezident země Franjo Tudjman. Post premiéra zastával až do roku 2003, kdy podal demisi kvůli špatné hospodářské situaci a nezvládnutí nátlaku opozice, která protestovala proti spolupráci s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. I. Račan zemřel v dubnu roku 2007 (sdp.hr).

Ivo Sanader

Ivo Sanader se narodil v roce 1953 ve Splitu. Vystudoval Arcibiskupské klasické gymnázium a poté jeden rok strávil v Římě studiem filozofie. Po roce 1978 odešel se svou ženou Mirjanou a mladším bratrem Mirem do Innsbrucku. V Innsbrucku studoval literaturu a románské jazyky. Během tohoto období také publikoval články do sportovních novin *Sportske novosti*. V roce 1982 se opět vrátil do Chorvatska, kde pracoval na marketingovém oddělení v Dalmacijaturist. V roce 1988 se stal hlavním editorem v magazínu *Mogućnosti*. Na konci 80. let se přidal do strany HDZ, kterou založil F. Tudjman. V letech 1992 – 1993 zastával post ministra vědy a technologií. Od roku 1993 do 1995 byl náměstkem ministra zahraničních věcí. V roce 2000 se po smrti Tudjmana stal předsedou strany HDZ a v opozici tvrdě kritizoval spolupráci

Chorvatska s ICTY. V roce 2003 do roku 2007 zastával post předsedy vlády a zároveň se mu podařilo zahájit přístupové rozhovory s EU. V roce 2007 se stal premiérem podruhé, byl jím ale jen do roku 2009, kdy odstoupil a odešel také z politiky, do které se však již v roce 2010 vrátil. V roce 2010 byl obviněn z korupce a na konci roku byl zatčen v Rakousku. V roce 2012 byl odsouzen k 10 letům vězení. V roce 2014 mu byl uložen další devítiletý trest za korupční jednání (thebiography.us). V roce 2015 však ústavní soud rozsudek zrušil a dnes je již na svobodě (Milekič 2015).

Obrázková příloha

Obrázek 1. Mapa republiky Srbská krajina (zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/61/Map_of_Republika_Srpska_Krajina.png/290px-Map_of_Republika_Srpska_Krajina.png).

Population of Croatia according to ethnic group 1948-2011¹

Ethnic group	census 1948		census 1953		census 1961		census 1971		census 1981		census 1991		census 2001		census 2011	
	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%
Croats	2,975,399	79.2	3,117,513	79.6	3,339,841	80.3	3,513,647	79.4	3,454,661	75.1	3,736,356	78.1	3,977,171	89.6	3,874,321	90.42
Serbs	543,795	14.5	588,411	15.0	624,985	15.0	626,789	14.2	531,502	11.6	581,663	12.2	201,631	4.5	186,633	4.36

Obrázek 2. Tabulka populace Chorvatska (zdroj: <http://www.balkaninside.com/genocide-against-serbs-in-croatia/>).

Obrázek 3. Mezinárodní trestní tribunál v Haagu (zdroj: http://cdn.ruvr.ru/2012/11/29/1277914415/800px-Front_view_of_the ICTY.jpg).

Obrázek 4. Plakát s tváří A. Gotoviny a nápisem „Hrdina, ne zločinec“ (zdroj: <http://www.theflyingcyclists.com/wp-content/uploads/2012/05/001-5.jpg>).

Seznam zkratkou použitých v textu

CARDS – Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation Programme

CEFTA – Středoevropská zóna volného obchodu

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

HDZ – Hrvatska demokratska zajednica (Chorvatské demokratické společenství)

HNS – Hrvatska narodna stranka – liberalni demokrati (Chorvatská národní strana – liberální demokraté)

HSLŠ – Hrvatska socijalno liberalna stranka (Chorvatská sociálně liberální strana)

HSS – Hrvatska seljačka stranka (Chorvatská selská strana)

ICTY – International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

IDS – Istarski demokratski sabor (Istrijské demokratické společenství)

IPA – Instrument for Pre-Accession Assistance

JLA – Jugoslávská lidová armáda

OSN – Organizace spojených národů

PHARE – Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies

SAA – Stabilisation and Association Agreement (Stabilizační a asociační dohoda)

SAP – Stabilisation and Association Process (Proces stabilizace a přidružení)

SAPARD – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development

SDP – Socijaldemokratska partija (Sociálně demokratická strana)

UNPROFOR – United Nations Protection Force

Abstrakt

Tato bakalářská práce s názvem Vliv přistoupení Chorvatska do Evropské unie na spolupráci s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii je analýza problematiky vývoje postupu chorvatských vlád při vstupu do Evropské unie s přihlédnutím na problematický bod týkající se spolupráce s válečným tribunálem v Haagu. Ačkoli se Chorvatsko při přístupových rozhovorech potýkalo s celou řadou problémů, tento se jevil jako jeden z nejvýznamnějších. V práci je analyzován nejen tento fakt, ale také rozpad Jugoslávie a cesta k samostatnosti Chorvatska, politika EU vůči regionu západního Balkánu a celkový vývoj chorvatské politiky od 90. let až po začátek přístupových rozhovorů v roce 2005.

Klíčová slova

Evropská unie, ICTY, Chorvatsko, Gotovina, západní Balkán

Abstract

This thesis titled *The Impact of the Accession of Croatia to the European Union on the Cooperation with International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, is an analysis of the development process of the Croatian Government during the accession to the European Union, with regards to the problematic part concerning the cooperation with the war tribunal in The Hague. Although Croatia faced a number of challenges during the accession, this one seemed to be one of the most significant. This work analyses not only such fact but also deals with the disintegration of Yugoslavia and Croatia's path towards independence, the EU policy towards the Western Balkan region and the overall development of Croatian politics from the 90s to the start of the accession talks in 2005.

Key Words

European Union, ICTY, Croatia, Gotovina, Western Balkan